

Credimus? an qui amat, ipsi sibi somnia flagunt?

Et alibi ^a :

Qui Martium non odit, amet tua carmina, Mævi;
Atque idem jungat vulpes, et mulgeat hircus.

Deus omnipotens, creator cœli et terræ, pius et gloriosus Deus, cui tu exprobrasti, ille sit ultor et vindex ex eo quod in eum dixisti.....

XX.

ITEM RECIPROCATIO ALVARI, TRANSGRESSORI DIRECTA.

Quæ stylus tuæ prosecutionis elicit, impigre oculis præcurrit, et te vitantem periculum sapienter miravit. Verum quia prudens arte rhetorica ludis, et pisoniano vitio dum loquere nescis, tacere non vales, atque, ut fabulæ ferunt, lupum auribus retinens nec tenere potes, nec vales dimittere, ideo tibi apte canit poeta :

^a Ecloga III, vers. 90.

A Quod potes id tenta, operis ne pondere pressus
lucubrat labor, et frustra tentata reliquas.

Sed ut me qui sim ipse cognoscas, et amplius tacendo devites, Virgilium audi ^b :

Mortem contemnuunt laudato vulnere Getes.
Necnon et illud :

Getes, *inquit*, quo pergit equo.
Unde et illud exstat poetæ :

Hinc Dacus premat, inde Getes occurrat.

Ego sum, ego sum, quem Alexander vitandum pronuntiavit, Pyrrhus pertimuit, Cæsar exhorruit. De nobis quoque et noster Hieronymus dicit : Cornu habet in fronte, longe fuge. Et ideo noli canes rabidos dicere, sed te vulpeum gannientem cognosce ; neque me compilatorem veterum, quod magnarum est virium, asseras.

^b False tribuuntur hi versus Virgilio.

INDICULUS LUMINOSUS ^a.

In defensione servorum tuorum, Domine, non humano tenui confidens arbitrio, subtilique proprio visus refugio, sed neque iniquo elevatus superbiæ typho, aut inflatus invidiæ zelo, sed tuæ gratuita miserationis fretus auxilio, tuoque clementissimo fidus invictissimo brachio, tibi in principio Deo meo et Jesu Christo rerum omnium Domino, assigno miser omne bonum quod sapio, te in initio invocans, te per totum textum implorans, te usque in finem libri flexo cordis poplite rogans, quem lumen omnium credo firmitur sæculorum, a quo fontem novi cunctarum emanare virtutum, in quo dulcedinem ineffabilem reconditam firmiter scio manere sanctorum, qui es via sine errore credentium, vita sine morte viventium, requies sine [fine] fruendum. Te invoco, lumen inenarrabile, fontem veræ scientiæ, salubrisque vita doctrinæ, ut tenebras cordis mei tua superveniente luce serenes, et pectoris gleham rure sordium scalentem amne legis tuæ, quadrifluens paradisi, abunde saties ubertimque fecundes ; quatenus sol verus oriens præcordia nostra tenebrosa illuminet, et fluvius civitatem Dei lætificans dumosam mei pectoris irriget terram, ut lingua canis misereri quæ tibi per hæc placere desiderat, non vitium loquacitatis, dum errores impetit, contrahat, sed te inspirante ea secuturo sæculo proferat, quæ in animarum præstem, in profectu legentum, in extirpatione omnium insolentum ante conspectum gloriæ admirabilis soli tui per tota sæculorum volumina currat. Accipietur, Domine Deus, ante tuæ majestatis clementiam servi tui tantilla offertio, et lutei vasculi votiva non reprobetur oblatio. Et licet qualibet humana infiniatur ^b sorde, non intente curanti, tua illa gratuita emundetur respectione felici. Esto, Domine, *lucerna pedibus meis, et lumen semitis*

^a Vide Notitiam, supra col. 387.

^b Leg. *inficietur*.

B *meis, et doce me justificationes tuas* (Psal. cxviii, 103, 12), sensumque tuum meo ore defende. Tu, Domine, per os meum tua verba sonare. Tu canem tuum pro te latrantem contra rabidum lupum ex mensæ tuæ micis cibare. Non enim ad hæc ex me ipso fidens surrexi, sed ex te, qui linguas infantium facis disertas, et mutorum a te legens laxatas habenas, devotionis hujus non ut scita, sed ut indigens duo porrexi minuta (Luc. xii, 2). Nam quid homo est, Domine, auxilio tuo privatus, nisi tantum sibi periculi casus, dum erroris imo jacet dimersus? Et ideo, clementissime opifex, piissime artifex, misericordissime iudex, quod inspirasti perlice, quod jussisti adimple, quod dedisti sacrare, et quem dignum huic reddidisti talento, ut per hoc non temeritatis ausum incurrat, sed humilitatis tibi a cepissimum fructum obtineat ; illa qua immensurabili affluis bonitate, procura. Dediti enim mihi, pie conditor, intelligendi vigorem ; inseruisti præcordiis meis fidem ; et ex utero matris non gentilem hactenus, sed conservasti fidelem, nullo merito præcedente, nulla justitia prosequente, nullo opere hoc merente ; neque enim non exstans aliqua poterat promereri, nec informis ex debito retineri. Etiam et ea quæ sordens actio et sors mea, quæ nulla est, tenuis denegavit, benignitas tua larga concessit. Sed ne ex hoc quod mihi, excellentissime Domine, concessisti, ut temerarius arguat, ut iniquus excutiar, ut usurpator condemner : tremens et pallidus ergo, paavidus gemensque suspiro : neque ^c per devia et abrupta, per inania et caduca, per tumida et stulta, per dedecora et elata, per levia et inflata, operibus inserviando sinistris, quotidie ambulo, loquendo etiam in ea quæ tibi acceptabilia reputo, nævum iniquitatis itidem contraham, et unde lenigare utcumque

^c Leg. *ne qui*.

nequitiarum mearum debui, pondera inde, quod te ordinante, sit procul, centupliciter cumulum scelera. **A**desto, Domine, adesto servo tuo miserimo et egeno, et fidei tuæ repletum tu dirige zelo. **P**raecide, Domine, linguæ seculari cœno confectæ præputium, et illo ignem mentis meæ emunda secretum, quo sanctorum corda nosti conflare, quo martyrum affectiones principaliter crederis inflammare, ut te inspirante ea tantum huic operi sufficiens ingeram, quæ mihi in die illa tremendi examinis tui iudicii non cumulum peccatorum contra me erectum perficiant, sed e regione adversantia mihi millena agmina delictorum sua inductione conterant et prosternant. **P**raecede me, invictissime Domine Christe, et esto prædius servo tuo Evangelii sancti tui gratia jam redempto, qui præfuisi Israelitico populo in **B** columna nubis et luminis per desertum (*Exod. xiii, 22*): ut te ducante amalecitate cuneos ^a devastentur, et crux tua humero superposita nostro cunctorum tetras horredines luce sua devastans, uno ictu certaninis, et fideles corusco sidere compluat, et ^b impios illo quo dæmones vigore comprimat vel demergat. Te præstante Domino Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto unus Deus regnas per nunquam finienda sæcula sæculorum. Amen. **F**init.

Hic liber ideo luminosus Indiculus dicitur, quia luminasse quæ sequenda sunt docet, et apertis indicibus hostem Ecclesiæ, quem omnis vitare Christianitas debet, ostendit. Finit.

1. Peritissimorum mentibus catholicorum Ecclesiæ ab ipso primordio injunctum est fidei, contra hostes Domini speciali vigore exurgere, et ancipiti gladio omnes ex adverso pullulantes errores evangelica fæte præcidere, ut securis ad radicem infructuosarum arborum posita (*Matth. iii, 10*), et ascia brachio forti librata, proceritate infecunda alta ramuseula foliis non fructu vernantia, decenter severitate legali, et evangelica bipenne excisa deputentur igni æterno et incendio perpetuo comburenda. Ex quorum numero licet oli digestet ^b, fragiles actu, bruti instinctu, nos secuturo sæculo nitentes probare, et ut canes pro Domino cupientes latrare, zelo Dei, et religionis commoti amore hujus nostri servitii famulatum exsolvimus, et actori nostro quæ in nobis ex sua largitate concessit, offerimus: in qua nihil ex nostro præsumimus, et sua illi benignitate gratuita concessa quo instituit nos vigore valere, immeriti designamus. Nec contra communes fidei ^c vincendi livore insurgimus, sed e regione Chaldæorum cornua ventilantes terrestria istilatione veraci ^d conculcamus. Quod præfationis vice præponimus, et in prima disputationis nostræ fronte præteximus, ne malivolorum dicacitas, et genuine solita fratrum detrahendi procacitas, nos contra Ecclesiam bella

^a Leg. Amalecitarum cunei.

^b An olidi gestu? Ollitus namque fœdus dicitur in Gloss. edito a Congr. S. Mauri.

^c Id est non contra eos qui nobis fide communicant.

A clamitet intentasse, per quæ nos decolorare putantes, suas æstiment operosas nœnias confirmasse. Absit enim ut catholica et universalis Ecclesia contra sua viscera pugnet. Absit iterum ut contra matrem filii arma sumant. Martyres namque Ecclesia non repellit, sed recipit; non infamat, sed collaudat; non detrahit, sed extollit. Et nos, ipsius venerabilis matris sensum sequentes, ac Redemptoris nostri sponsæ pulchritudinis gloriam collaudantes, veneramus, et colimus, quos pro Christo et veritate animas posuisse gaudemus, nec unius operis gestum varietate temporum mutilamus. Et quam hæc universalis sit nostra credulitas, in secundo hujus operis libro majorem ^e firmavit auctoritas.

2. Sed quia siti sunt nonnulli fervore speciali indigni, amore fidei frigidi, pavore terreno et icu gladii territi, qui non pressa voce, sed rauca fauce, dissoluto labio, obtorta lingua, martyrism nostro tempore gestum invincione minus idonea detrahunt vel suggillant, et diabolo quantum in eis est, palman victoriæ tradere non recusant; non ipsi sensibus suis respondentes admittant. Favor noster, reverendissimi, etsi, quod absit, errat, veritati et Christo concordat. Veritas vero aliud asserentium dæmonum ministro ultionis cultrum ministrat. Et miror quo ingenii genere poterit veritas nuncupari, ubi error ascribitur pro Christo et veritate succumbi. Verum conandum est in principio operis non superbe, sed constanter, utpote cum fratribus, manum conserere, et quæ utraque concordant discusse ^f. Fugiant debiles et infirmi, certent fortes et animi honestate præcincti. Et certe non eos veritatem suppressere, sed tergum persequentibus ob seminarium Evangelii jussit præbere: *Fugiant de una civitate in aliam* (*Matth. x, 23*), prædicando quæ vera sunt et honesta, non, quod adsit, tegendo quæ sancta sunt et modesta. Isti namque sunt præcipui præconandi universis sæculis laude non media fugitivi, qui licet meticulosi et fugientes appareant, tamen per totum orbem vagantes, et velut fulgura discurrantes, misericordias Domini in synagogis et populorum conventu cantantes, diserta et egregia lingua proferunt quod proficere sanctis auditoribus sciunt. Effugantur, ut magna: Domini taceant; sed amplectuntur exsilium, ut libentius quæ prohibentur **D non uni genti, sed diversis nationibus dicant. Quod ne nostrum videatur totum esse quod dicimus, quid nobiscum inde sanctus ille et abyssus scientiæ Hieronymus sentiat proferamus. Hoc, ait, ad illud tempus præferendum est, cum ad prædicationem apostoli mitterentur, quibus et proprie dictum est: *In rias gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum non intraveritis* (*Matth. x, 5*), quod persecutionem timere non debeant et debeant declinare. Quod quidem videmus in principio fecisse credentes, quando, orta Hierosolymis persecutione, dispersi sunt in uni-**

^d Me. veracia.

^e Forte majorum.

^f Forte discutere.

versa Judea, ut tribulationis occasio fieret Evangelii A seminarium. Animadvertite et diligentius corde tractate quia nullam ob aliam causam jussum est apostolis declinare, nisi ut occasio secedendi seminarium in universis urbibus fieret regni. Poterat enim verus Magister, si vestrum frigidum algore divino sequeretur intellectum, dicere: Veritatem suppressite, justitiam occultate, et quæ vera sunt, ubi timor vestrum concusserit sensum, corde solummodo retinete, ut vivatis nullo terrente securi: tulta^a enim prædicatione persecutio universa cessavit. Amota persecutione fuga non erit: ac per hoc securus manet quisquis gentilibus non contradicit, quisquis errorem non impetit, quisquis fraudem non aperit, quisquis peccantibus non contravenit, quisquis hæreseorum vincula non disruptit. Quod beatus Gregorius in libro vicesimo primo Morali lucide reseravit satis. « Plerumque enim, ait, quieti atque indisciplinati^b relinquitur, si obviare pravis pro justitia non curamus; sed si ad æternæ vitæ desiderium animus jam exarsit, si jam verum lumen intrinsecus respicit, si in se flammam sancti fervoris accendit, in quantum locus admittit, in quantum causa exigit, debemus pro defensione justitiæ nosmetipsos objicere, et perversis ad injusta erumpentibus etiam cum ab eis non quaeritur obviare. Nam cum justitiam, quam^c nos amamus, in aliis ferunt, nos nihilominus sua percussione confodiant, etiam si et honorari^d videantur. Quia ergo vir sanctus pravis ac male agentibus^e etiam cum non quaeritur opponit, recte de equo Dei^e dicitur: *In occursum pergunt armatus* (Job xxxix, 21). »

3. Jussum est apostolis et apostolicis viris, doctoribus et prædicatoribus universis, Judæorum, gentilium, vel omnium hæreseum errores vera ratione et forti probavi^f impetire sermone. Certaverunt usque ad mortem athletæ fortissimi, persecutionem propter justitiam, quam aperte defendebant, jugiter passi, coronati sunt et ornati. Nunquid non apertum est, et omnibus lucem cernentibus clarum, non persecutionem a gentilibus natam, sed prædicationem a nostris primitus ortam? Legite sanctorum martyrum diversorum passionum agones, agmina Domini præliantes, verbi gladio hostes Domini detrucentes, et liquide videbitis multos ultronee prosiluisse, non exspectantes persecutorum jussa, nec delatorum decipula, furentium intentata, sed ad exemplum Domini spontanea propria grata offerentes libamina, seque super altare Christi Dei æterni cruore sacramentum apportantes hostiam puram: et quod magis soliti estis reprehendere, multis contumelias præsidet et principes fatigasse. Illi quam maxime qui erant in certamine primi, et fiduciæ bono muniti; quibus

animi virtus inererat libera, nec meticulosa fantasia invaserat corda; quos spiritalis fervor zelo Domini æstuans^g, et amor Christi ultro citroque discurrens, fixius retinens, et viriliter compluens, foris cogebat producere holocaustomati tectam intrinsecus flammam. Et licet plerosque persecutio sæva incurset, tamen, quod non potestis negare, innumerabiles voluntarie legis decertasse. Illuc summo opere adimplentes, quod dicitur: *Voluntarie sacrificabimini, Domine* (Psal. lxxviii, 8). Addiscitis: Tempus persecutionis non est. Imo ego plus dico, tempus apostolorum non est, quia vigor est apostolicus immixtus, qui debuerat semper in pastoribus Christi fervore constantiæ, et zelo justitiæ usque ad consummationem sæculi flammam spirituales in adversos accendere, et fomite illuminationis accenso tenebras ævi corusco sidere eoi climatis illustrare. Vereor ne moleste ferant, non temeritatis, ut illi æstimant, sed veritatis, ut catholici probant, responsum, qui in novissima tempora constituti Antichristi persecutionem conspiciunt muti. Quisquis his partibus terræ persecutionem hodie negat, aut dormiens jugum servitutis summo^h socordiae portat, aut elatus cum ethnicis pede superbiæ subjectos Christi tirunculos calcat. Nunquid non sumus jugo servitutis addicti, importabili censu gravati, rebus nudati, contumeliorum fascibus pressi, in proverbium et canticum versi, tearumⁱ universis gentilibus facti? Illi dicunt, non esse persecutionis tempus: ego reclamantibus e regione profero, mortifera nos tempora invenisse. Illi asserunt hos sine hostili procedisse impulsu: ego ipsorum asserentum professione firmabo, gentilium eos oppressos zelo. Et primum sacerdotem intueamur Perfectum, gentilicio zelo peremptum, fidei constantia decoratum, martyriali gloria infulatum, et vere electorum in numero aggregatum; et quo pacto ad occisionem venerit sinceriter proferamus. Nempe ad aliud pergentem aliisque sæcularibus operibus intendentem, nihilquæ de quo gestum est pertractantem, demoniacularum assertionibus impulsatur. A quibus ille caute et circumspecte, ut istis videtur, ut vero mihi, timide fidem petit, et ne ex responsionibus propriis impediretur oravit, dicens: Multa erant mihi ex quibus abundantissime poteram confringere nenas, vel destruire aniles historiae fabulas, si vestræ ultionis non vererer ultrici gladio currentes ultro citroque incurrere i sententias. Cui cum fidem dedissent, et ei ut quæ sibi videbantur exponeret, juramento anteposito imprecarent; ille accepta dicendi fiducia, et eorum pro vero juramento sumens mendacia, post multa et varia contentionum certamina, prophetæ eorum volu

gnificat apud Gangium; quod veræ nititur probationi.

^g Ms., extant.

^h Leg. somno.

ⁱ Leg. theatrum, id est spectaculum; juxta illud Apostoli I Cor. xv: *Spectaculum facti sumus*, etc.

^j Ms., ex qua... verere ultroci... incurri:

^a Tulta, id est ablata

^b Apud Greg., lib. Mor. xxxi, cap. 23, *inconcussi*.

^c *Deest quam* in ms.; exstat apud Gregorium ubi

supra.

^d Apud Greg., ibi: *venerari*.

^e Ms., *de eo quod*.

^f Forte *probabili*, quod *rectum*, et *approbatum* si-

ptuosam ^a lasciviam, et lenocitationis passivam ^b luxuriam, sermone quo potuit exprobravit, et oratione splendida comprobavit. At illi post aliqua super ejus meretricationis subsannium, vel conjugatorum adulterii factionis colludium, habita conflictatione verborum, fremdentes dentibus, et caninis sævientes rictibus, ore vipereo sibilantes, et leonum ferocitate frementes, abire eum propter datum noviter juramentum dimiserunt ^c illæsum. Sed post aliquod temporis cursum dolorum semper peccatoribus retinentes venenum, et quasi vetustate temporis reputantes abolitum priorem illi illectum infidum pactum, dolo cum circumvenientes apprehensum eum judici sævissime mendacio inhiantes ^d quasi destruendum fidei illorum ritum impie protulerunt, eumque maledicentem eorum vatem suo testimonio vilissimi homunculi firmaverunt. Ille inopinato casu perterritus, et inusitata circumvectione perplexus, illorum fraudulenta ignorans consilia, quæ contra eum instruxerat commentatio fraudulenta, se hoc penitus non dixisse, infirma satis prosecutione retexit. At ubi in carcerem missus in se exstat conversus, audaci proposito et virili congressu cepit ipsorum totam legem infringere, et non solum quod pridie dixerat, quæ super eum imperitiæ factio asse-rebat; verum etiam alia potiora ingerere, mortisque magis gloriam quam interitum expectare. Tunc eductum in ipsum diei sui horrendum pascha, quo soliti sunt pascuca fructu carnalia, et ventri libidinique alimenta ministrare satura, gladio vindice peremerunt, et quasi victoriam hostium potiti, ad orationis conventiculum, obsequium Deo se præstasse credentes, delati et innocentis cruore perfusi, ritum summi perficiendum ut soliti sunt annue pervenerunt.

4. Estio nunc arbitres justi, et non favorabilem ventosam et flavilem, sed veram proferte rationis sententiam, justitiæ vinculis inmodatam. A quibus nunc oram, rogo, persecutionem esse videtis? Nonne perspicuum est, ipsos esse inventores malorum, assertores errorum, irrogatores dolorum, qui pactum primitus innocenti offertum, fraude veneni confectum, furore preventi, ira accensi, iniquitate repleti, non timuerunt ob zelum fidei suæ audaciter dissipare, procaciter mutilare, gentiliter dextere ^e? Ecce audaciam, imo constantiam, quam in condemnationem trahitis, quam ad crimen adducitis, hic sacerdos non habuit. Timidus timide ad bellum processit, zelo diaboli ad occisionem venit, nec a cultoribus Dei, sed ab Antichristi discipulis passionem suscepit. Nunquid velatum est, occultum

^a Ms., *voluntuosam*.

^b Morales in Scholiis lib. II Operum S. Eulogii, cap. 1, prætermisit *passivam*, sicut et *factionis* vocem paulo infra. *Passivam* autem *libidinem* ingeminat auctor num. 28, in fine.

^c Morales ibi substituit *permiserunt*.

^d Ms., *inianiem*.

^e Forte *destruere*.

^f *Claustra* feminini generis et numeri singularis apud infimæ Latinitatis scriptores.

^g Forte *ingessere*.

A est, vel contactum, quod ab ipsis persecutio orta, inventa, inchoata, defensa est vel completa?

5. Pergamus secundi iterum exponere casum. Post anni revolutionem, aut aliquid amplius, ille livoris gentilium oculus non quievit, sed ut solitum est illis Christianissimum irridere, et nobis omnibus Christicolis insultare, hunc Joannem, quem multo tempore carceris retinuit claustra ^f, negotiationum mercimonia mundinandi exaggerare, conati sunt, et vexari; et ob gratiam mercimonii livore usti multa exprobando ingerere ^g, dicentes: Parvipendens nostrum prophetam, semper ejus nomen in derisione frequentas, et mendacium tuum per juramenta ut tibi videtur nostræ religionis falsa auribus te ignorantibus ^h Christianum esse sæpe confirmas. Ad quos ille cum sidenter et nihil erga se doli suspicans, se im-mundum ab ipsis quæ contra eum opponebantur vellet ostendere, furor crepitans et præceps ira eadem repetens, inculcans, et replicans crebrius, quæ sæpe dixerat, intentavit. Tum ille non ferens ex hac generationum talium nube stomachabundus, et faceta satis urbanitate accinctus, et ganti mente respondit elatus: Maledictus sit a Deo qui prophetam vestrum nominare desiderat. Illico clamor ingens factus, et perditorum cunens constipatus, iniquitatis exos:ic conventus, velut apes in unum perfidiæ aggerem congregati, unius ⁱ assæ cumulo malitiæ conspartione ⁱ respersi semivivum ad judicem perduxerunt, et testibus minus idoneis ab ipsa perfidorum massa surgentibus præsentatis, potiora et majora contra ipsum testatione propria intenterunt. Quæ ille tota negavit, et æmulationem invidiæ ipsorum aperto in se sermone retexit. Sed iudex iniquitatis quadringentis cum ictibus verberat flagellorum, et per omnium aedes Sanctorum sub voce præconia fecit discurrere: Talia pati debere, qui prophetæ derogat Dei. Ac deinde carcerali mancipat, arcta custodia, mimitando illi inferre majora.

6. Estne adhuc aliquis nube erroris forte possessus, face iniquitatis conspersus, qui neget persecutionis hoc existere tempus? Et quæ major poterit esse persecutio, cujusque modi sit jam severior expectanda desertio, quando quod corde rationaliter creditur, ore in publico non profertur? Ecce enim lex publica pendet, et legalis jussa ^j per omnem regnum eorum discurret, ut qui blasphemaverit, flagelletur, et qui percusserit, occidatur. Ecce et quotidie horis diurnis et nocturnis in turribus suis et montibus caligosis ^k Dominum maledicunt, dum vatem impudicum, perfurum, rabidum et iniquum,

^h Morales in divum Eulog., fol. 29 b, *te ignorantium*.

ⁱ Idem ibi: *conspiratione*, cæterum *conspartitione*, vel *consparione* r tinendum. Veteres namque *consparum* dicebant pro *aspersione*. Vide Gloss. Cang.

^j *Legalis jussa*, feminini generis, et numeri singularis, sicut *claustra*. Vel *legalis jussio* legendum; nisi verbum etiam *discurret*, sicut Morales, emendat.

^k *Caligosus* idem ac *caliginosus*. Cang.

una cum ^a Dominum testimonii voce extollunt. Et heu, et vae, huic tempori nostro, sapientiae Christi egeno, zelo zabolico pleno : in quo nullus invenitur qui juxta jussum Domini tonantis aetherei, super montes Babyloniae caliginosae turres superbiae, crucis fidei attollat vexillum, sacrificium Deo offerens vespertinum. Et non solum mente jucunda, acceptione serena, respectione modesta, venena recipimus, potiones libamus, germina lethifera praegustamus; sed, quod perniciosius est, adversantibus, et zelo Dei ut Elias zelantibus, adversamus, ac surda aure cum inimicis summi Dei amicitias conligamus, et placentes eis nostrae fidei derogamus. Et certe plus est juxta nos ut Elias gladio decertare, quam lingua ut nostri heroes adversare. Quotidie opprobriis, et mille contumeliorum fascibus obruti, persecutionem nos dicimus non habere. ^b Nam, ut alia taceam, certe dum defunctorum corpora a sacerdotibus vident, ut mos est ecclesiasticus, humo dando portare, nonne apertis vocibus et impurissimis genis ^c dicunt : Deus, non miserearis illis : et lapidibus sacerdotes Domini impetentes, ignominiosis verbis populum Domini denotantes, spurcitiarum fimo Christicolae transeuntes, paedore infando aspergunt, majora minitendo ringentes? Et heu iterum, ac tertio, innumere vae nobis, qui hanc eorum subsannationis derisionem portamus, et de persecutionis Antichristi tempore dubitamus. Sic itidem et cum sacerdotes Dei, casu quo quem obviant perviantes, lapides testaque arvisissima ^d ante vestigia eorum revolventes, ac impropetioso et infami nomine derogantes, vulgali proverbio, et cantico inhonestos agillant, et fidei signum opprobrioso elogio decolorant ^e. Sed cum basilicae signum, hoc est, tinnientis aëris sonitum, qui pro conventu ecclesiae adunando horis omnibus canonicis percutitur, audiunt, derisioni et contemptui inhiantes, moventes capita, infanda iterando congeminat, et omnem sexum, universamque aetatem, totiusque Christi Domini gregem non uniformi subsannio, sed milleno contumeliarum infamio, maledice impetunt et deridunt.

7. Nunquid non isti sunt qui Hierusalem maledicunt, et muros fidei sanctae Sion destruunt et succendunt? De quibus dicitur : *Maledicti omnes qui spernunt te, et omnes qui blasphemant te. Maledicti omnes qui oderunt te, et omnes qui dixerint in te verbum durum. Maledicti omnes qui deponunt te, et omnes qui destruunt muros tuos, et omnes qui sub-*

^a Forte eum.

^b Haec et alia melius interrogationis signo clauderentur. Quia tamen nunquam notatur in codice et possit ex adversariorum mente dicta accipi, nihil nobis permisimus.

^c Morales fol. 30 in divum Eulog., gemitibus. Codex autem, *genis*, quod non improbamus : infra enim, num. 20, auctor inculcat, *Donatistae genis impuri*. Num. 24, *impuris genis*.

^d Morales ibi : *Casu quopiam cuiquam obviaverint per viam lapides coram ipsis cumulantes, testasque aridissimas ante, etc.*, quae de suo texuit; *Testas*

vertunt turres tuas, et omnes qui succendunt habitationes tuas ^f. Et licet haec omnia ab illis pro contemptu et derisione, vel odio, ut diximus, impleantur, tamen etiam carnaliter in habitationes Domini et in sanctuarii aedes quotidie perpetrantur, dum ecclesiae Dei destruantur, et antiqua soliditate templa firmata, terratenus coaequantur. Et estne adhuc aliquis qui hos dignos maledictione non proferat, quos maledictos tanto tempore cum Ecclesia docente percantat? Hanc enim maledictionem annue Ecclesiae super odientes se, non occulte, sed patenter ac luminositer, clamat, et voce sublimes suavique dulcedine perfidorum suorum ora sufficienter exaltat. Angelus namque Domini maledicere jussit habitatores terrae illius, qui tantum in auxilium fortium Domini non venerunt. Et nos, qui fortes Domini concalcant, et sacra Dei atque vere Sancta sanctorum irident, maledictionibus impulsari proferimus esse non dignum, sed indiscretum vel iniquum astruimus credi debere.

8. Prophetalis, imo Dei, sententia intonat : *Maledicite terrae Meroz, dixit angelus Domini : maledicite habitatoribus ejus, qui non venerunt ad auxilium fortissimorum ejus. Benedicite Jabel uxor Barcenni* ^g : *aquam petenti lac dedit, et in fala principis obtulit butyrum. Sinistram manum misit ad clabum, et dexteram ad fabrorum malleum, percussitque Sisaram quaerens in capite vulneris locum, et templum* ^h *valide perforans* (Judic. v, 23 seq.). Et plus est, ut reor, capulo tempora perforari, quam verbis veridicis inimicos Domini vulnerare. Ampliorque merces est pro vere Sancto sanctorum, ut jam praefatus sum, et pro aeternae vitae statu sine fine futuro pugnas spirituales ⁱ praeliare, quam pro typica et carnali Hierusalem, vel regno terreno, quandoque brevi termino praecidendo, clavis et malleis decertare. Sed hanc et prophetalis spiritus eo tempore benedixit, et omnis Ecclesiae chorus eodem hodie praedicat modo, quo tunc sancta universalis congregatio conlaudavit. Certe qui hostes Ecclesiae maledicentes, maledictos esse affirmat, a veritate resiliens religionem sacram detestat, superest ei ut post praesentium infamationem anteriorum sanctorum celeberrimum infringat agonem. Maledicat Jahalem quam prophetalis in conventu plebium inspiratio benedixit. Maledicat Judith, quae dolose juxta sensum derisorum gregem ^j occisit. Maledicat et alios innumerabiles patres, qui usque ad mortem bellantes zelo Domini inimicos Dei non solum verbis, sed

vero aridissimas melius quam in codice restituit.

^e Perperam Morales *detruncaunt* pro *decolorant* edidit.

^f Maledictiones sunt quas Ecclesia super odientes se annue et palam fundebat, ut statim auctor commemorat.

^g Vulgata, *Haber cinari*.

^h *Lege, tempus*, id est partem capitis, quam Hispanice dicimus : *La siem*.

ⁱ Ms., *pugna spiritalia*.

^j *An regem?*

gladiis truncavere. Et si a veris strenuis severitatis non recipiunt pro fide praelium intentandum : saltim a feminis discant virilem de hostibus addearum ^a sublimari trophæum. Et sexus fortior pudeat sexu superari femineo. Postremo, quod omnibus sacrilegum esse videbitur, si certe tantum adversor est Ecclesie sanctæ maledicat, quæ maledicentes se quotidie maledicit. Et utique maledictor Ecclesie est, qui viscera Ecclesie maledicit, imo qui ipsius Ecclesie, quæ non magis in aliis quam in ipsis martyribus computatur, infamator profanus est. Nunquid non doctor noster, Ecclesiarum Christi magister Paulus, gentium apostolus, vas Christi electus, hunc angelum digito quali denotans, præsaگو spiritu maledixit, dicens : *Si quis vobis aliud evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Amen.* ^B *Etiamsi angelus de cælo evangelizaverit vobis aliud, anathema sit. Amen (Gal. 1, 8).* Ecce angelus ille maledictus ostenditur, qui Pauli monita auctoritate alia via destruere conatur, nisi forte aut angelum bonum a tanto apostolo maledictum esse dicatis, aut hunc impurissimum, qui se præbuit ad habitandum impurissimo ^b angelo, ipsum prædicasse quod Paulus, procaci dicacitate reclamasti ^c mundo profertis. Et verum est quod a tempore jam dicti summi magistri nullus alius sub nomine angeli devia ejus prædicatione, et evangelicæ adversa adducere ausus est sectæ, nisi iste, qui sub nomine Gabrielis alteram Dei se hominibus detulisse mentitus est legem. Et hec multi hæreseorum auctores angelorum tenebrarum invasione fuissent delusi, tamen nullus eorum testamentum vice Dei præsumptus est usurpare. Verum si angelus de cælo devia nostræ fidei profertis ore anathematatur Apostoli, quid putandum est vaso illi nequissimo ^d convenire, si habitator ejus tam acerbo maledictionis vulnere condemnatur? Sed hæc et alias ^e.

9. Nunc ad teporem nostrorum reflectamus narrationis articulum, et totius nostræ tepiditatis statum parvis sermonibus propter justum divinum comprobandum exponamus judicium. Nunquid ipsi nostri qui palatino officio florum jussis inserviunt, eorum non sunt implicati palam erroribus, cum enim palam coram ethnicis orationem non faciunt, signo erucis oscitantes ^f frontem non muniunt, Deum Christum non aperte coram eos, sed fugatis sermonibus proferunt : Verbum Dei, et Spiritum ut illi asserunt profitentes, suasque confessiones corde, quasi Deo omnia inspicientes, servantes. Quid his omnibus, nisi varietatem pardi zelo Dei zelantibus sibi inesse ostendunt, dum non integre, sed medie, Christianismum defendunt? Hæc tamen omnia bona

^a Ms., *Ad ore harum.*

^b Ms., *in purissimo.*

^c Forte *reclamante.*

^d Id est Mahometo.

^e Ms., *Eitas* : legendum autem *Hæc et alias* ; phrasibus Alvaro-familiaris.

^f Ecce quam vetustus mos ille signandi se in actu

defendimus, et non damnabilia, sed optima predicamus? Et Christianos contra fidei suæ socios pro regis gratia, et pro vendibilibus numeribus, et defensione gentilium præliantes, non maledicimus, nec detestamur, sed religiosos pro Deo vero certantes anathemate percutimus, et infamamus? et hæc tota metu terreni regis urgente peragimus, quem veloci sine carere fide indubitabili retinemus : et terram æterni Regis, ad quem citius trahi nos vere credimus et tenemus, post tergum rejicimus et conculcamos : atque qui eorum erroribus contradicunt, hæreticos et iuscios judicamus? Nostra contra nos diuicant arma : et in vertice nostro descendit iniquitas nostra (*Psal. vii, 17*). Egregii prædicatores, et admirabiles gregum electi, boni et nonni ^g pastores, sicine nos docuit Christus? Sic omnes apostoli et doctores? sic cuncti qui, animas pro veritate ponentes, per diversos sudaverunt agones?

10. Rogo unde nova hæc in Ecclesiis est orta clementia, quæ infernalibus hæc vomuit dogmata? Aut si temeritatis hanc vocem putatis, proferte quis hæc pius jussit Apostolus? Si error non est patale expugnandus, utquid descendit Dominus Jesus Christus? Utquid non interrogantibus, nec de sua conversione quærentibus, ultroneum lumen carcis adhibuit? Utquid prophetæ? utquid apostoli nisi? utquid doctores? utquid pastores prævisi, nisi ut debelleter imperitia, et ultionem recipiat omnis perfidia? Quomodo implebitur quod Dominus futurum esse prædixit, nulla in gentibus prædicatione tonante : *Cum prædicatum fuerit hoc Evangelium in universa creatura, tunc erit finis (Matth. xxvi, 13).* Attendite et tanti opificis sermonem discutite : *dum prædicatum fuerit hoc Evangelium in universa creatura. Et utique prædicatio ignorantibus, et non credentibus inducitur, non jam ea quæ credenda sunt venerantibus et colentibus nota sæpius intentatur : fidelibus enim nota in gerere conlatio vel confertio nominatur; prædicatio tamen ea, nisi fallor, veridice dicitur, quæ velut ex opere, ut apostoli omnes fecere, cum periculo etiam capitis opportunè, importune, ingeritur; et, ut lumen fidei recipiant non credentes, frequenter eum casu etiam si occurrerit periculi, indagatur. Et certe non aperte, ut omnis creatura Evangelii prædicationem, dixit, recipiat, sed ut prædicatio Ecclesie omni mundo generaliter clareat : per quod ministerium et prædicatoribus inferatur debitum præmium, et contemptoribus justissimum æternum sine fine supplicium. Nec tantum illa apostolica tempora prædicationi fidei sunt contradenda, imo quousque omnis gens et lingua Christi Evangelio credant, prædicatio Ecclesie est per omne sæculum seminanda. Puto quod in hæc*

oscitationis! Hodie tamen os, non frontem signamus.

^g *Nonnus* vox est qua majores reverentis causa appellamus. Vide Gloss. Cangeanum. Et etiam lingue Tagasæ vox in Philippinis insulis sub eadem notione. Inculcat eam auctor infra num. 38, nonnum *Hilarium.*

Ismahelitica gens nullus hactenus emisit prædicator, per quod debitores fidei tenerentur. Isti ^a enim, ut ita dicam, apostolatus vicem in eosdem et evangelicam prædicationem impleverunt eosque debitores fidei reddiderunt; sed non ^b, crassa ignorantie nube cuncti, mysterium currere Evangelii non videmus æterni. Et evangelizantibus genti iustitiam, in qua ^c nullius prædicatione hactenus præbuit viam, insanie vociferamus esse recordiam, non complementum evangelizantium præsentiam præsentiam. Quanto namque philosophos super omnes aliarum gentium se esse glorificant, tanto ab humilibus, et a nihil præter Christum scientibus, et hunc crucifixum, merito contemnantur. Contra quos congrue et solite, indoctos et mundiali disciplina incultos, ipsa Veritas parvulos mittit discipulos, ut rustici et qui contemptibiles videntur mundo, philosophos et regali infula decoratos verbis impetant, pedibus conterant, omnemque potestatis tumorem calcaneo fidei pro nihilo ducant. Hoc est quod egregius doctor Arnobius in octavo decimo psalmo exposuit: *Nec est, inquit, qui se abscondat a calore ejus.* Nulla enim, inquit, gens erit in sæculo ad cuius notitiam non attingat calor fidei Christianæ, in quo est lex Domini inreprehensibilis, convertens animas, invitans ab errore ad iter rectum, a mendacio ad veritatem: ubi sunt lætitiæ lætificantes corda. Vere calorem fidei Christianæ hæc Ismahelitica gens ignorat: et ministros Domini igne urente conspersos hactenus nesciebat. Facti sumus, o fidei nostræ, si tamen dignatis esse, consortes, canes muti, non valentes latrare. Impetus ^d, in nos est cæleste bibliothecæ cultoris Hieronymi sanctissimi dictum, in quo nullus ^e, exponit propheticum: *Speculatores cæci omnes, universi canes muti non valentes latrare (Isa. lvi, 10).* Muti ad loquendum contra adversarios in nostros rabidi canes sumus. Sed Dei potius sequamur vias. Nobis vero lupi, quia circa caulas sæviunt, vocem increpationis tulerunt. Inaudito genere, et invisio, lupi et canes in pace reversi sunt.

11. Hanc vero superbiam, quam nostri humiles in causas Dei tenendam conlaudant, per majorum scilicet historias requiramus, et quam verum proferrant comprobemus. Nonne Elias ab omnibus propheta magnus habetur? et certe ipse est, qui zelo Dei non solum verbis, sed ense accinctus ultra quadringentos Bahal non timuit prophetizantes truncare cultores (*III Reg. xviii*): et duos quinquagenarios igne consumens, tertium non molledine mentis, et humilitate se deprecantes, sed in læsum ^f dimisit (*IV Reg. i*), merito ipsius operis comprobato, clementem Dominum ad vindictam provocans,

^a Isti, id est, qui Cordubæ ultronee sese iudicibus obtulerunt, de quibus et pro quibus apologeticus hic auctoris sermo.

^b Leg. sed nos, id est Christiani illi, qui in martyrium eo tempore gestum improbabant.

^c Id est in Saracenorum gente.

A et ante diem iudicii impios igne consumens. Nonne ipse est qui zelo Dei et omissæ fidei cælum clausit, nubes prohibuit, et terram idolatriæ inremediabili penuria panis afflixit, tribus annis et sex mensibus imbres prohibens, et misericordissimum Deum a pietate solita oratione suspendens, nulli pius existens, sed perseverans immatis, et rigide pro ratione crudelis, nec ætati vetulæ parcens? (*III Reg. xvii*.) Et quod magis crudelitatis et inreligiosæ animi esse poterat signum, infantum a perfidia innocentem parentali ætate, multo severo iuxta vos zelo contra sententiam Dei, qua jubetur (*Deut. xxiv, 16*) ut pro patris nequitia non ulciscatur parvuli anima, non vereret tantus et talis propheta truncare. Hanc crudelitatem Moyses legifer Dei, et scholæ Altitonantis per quadraginta dies discipulus, non solum in Ægyptium zelo Dei usus est (*Exod. ii, 12*), sed in tabulis digito Dei scriptis, quas infringere non retractavit, temere sanctissime et liberali fortitudine egit, et pro hoc non iram Dei, sed gratiam meruit (*Exod. xxxii, 16*). Forte hæc severitate homo mansuetissimus, per quadraginta dies quibus cum Domino moratus est, imbutus fuit: qui mox ad plebem prævaricantem descendit, tabulas, et dixi, Dei confregit, et ad populum veniens ait: *Ponat vir gladium circa femur suum: is est recedite de porta usque ad portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem, et amicum, et proximum eum.* *Cecideruntque in die illo quasi viginti milia virorum (Exod. xxxii, 27).* Sed et Datan et Aviron, contra se indebite consurgentes, a terra conspicions devorari nulla pietate solita inflexus, qua sæpe pro prævaricatori populo Dominum deprecabat, commotus est (*Num. xvi*). Sed futuram intendens emundationem multorum, necem æquanimiter toleravit paucorum. Horum crudelium exempla superabundant: et divinæ paginæ ab his auctoribus crudelibus ^g scriptæ, nobis mansuetudinem ingerentes, hostes Dei insectare perfecto odio suggerentes, super sacrificium acceptabilem hanc crudelitatem quam putatis et verbis et operibus clamant. Inde Samuel crudelis, imo Creatoris servus fidelis, regem pinguissimum truncat, quem pius Saul rex vester conservat (*I Reg. xv, 33*). Sed Deus omnium crudelem probans, et mitem reprobans, rejecit piæ Saulem, et elegit Samuelem trucem. Noverat namque Samuel probans indisciplinatum molledinem, et Efi magistrum expulsam, et populum Dominicum, arca legis in alienigenarum potestate redactam ^h. Dicit et David: *Nonne qui te oderant, Domine, oderant, et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi (Psal. cxxxviii, 21, 22).* An ignoratur zelum Phinees, et exoratio-

^d Ms., impetum.

^e Forte illud.

^f Legerem, non molledine mentis, sed humilitate se deprecantium, in læsum dimisit.

^g Ms., ab hos auctores crudeles.

^h Forte arcam... redactam.

nem ejus iram Domini mitigantis^a (*Num.* xxvii), A ita ut ore prophetico de eo Spiritus dicat divinus : *Stetit Phinees, et exhoravit et cessavit quassatio* (*Psal.* cv, 50). Et certe exoratio illa voce Psalmodographi præcantata, gladii immitis in contemptoribus fuit sententia. Videant nostri misericordes hanc crudelitatem exorationem existere : et desinant in rebus divino sermone sacratis pietatem et humilitatem præterdere, pro qua Saulem a regno rejectum, et Eli sacerdotio vel vita legunt exemptum (*I Reg.* iii et iv). Recolant severitatem Petri et Pauli in Simonem vel Elimam magos, seu in Ananiam atque Saffiram (*Act.* v, viii, xiii). Et qui in suis contumeliis erecti, elati, superbi sunt et inflexi, et contra hostes Dei humiles, mansueti, simplices apparent et quieti ; discant tam a Christo rerum omnium Deo, B quam ab omnibus prophetis, apostolis, seu Patribus universis, ad inlata opprobria propria existere humiles, et dejecti : et pro divinitatis ulciscendum contemptum fortes et rigidos esse debere, et non pietate horum incongrua, sed crudelitate hac sancta utere. Non est enim crudelitas, ut beatus Hieronymus ait, pro Deo pietas : quod in secundo libro apertioribus indicis, et evidentioribus probamentis ex doctorum oraculis comprobabo. Sed hæc et alias nunc ad propositum revertamus.

12. Persecutio unde orta sit aperte digestum est, et ideo ad nostros spontaneos martyres properemus. Zelo Dei Isaac religiosus, non humana instigatione, sed divina commotus, nec usitatum callem nostris temporibus, sed oblitteratum incedens, antiquum^b C persecutionis fumum æquo non sufferens^c animo, judicem adiit, et ea quæ ille^d, flagello diro vexatus negabat, quæ inter verbera se non dixisse jactor debilis personabat, athleta fortis, belliger miles abundantiori prosecutione firmavit, potiori prælio intentavit, et ingenue mente inchoavit, peregit^e, consummavit, implevit ; ut ostenderet omnibus fidei se zelo commotum : non timore necessitatis præventum, ut constanti fiducia Ecclesia prælians bella aperte proferret et patule quod quibusdam indicis super comprehensum satagebant firmare ; ut^f produceret Dominus athletarum suarum mundo victoriam, et militum suorum rudi^g mundo propalaret constantiam, et ostenderet quod in novissimis D temporibus^h victores haberet, qui bella Domini, et instinctu quo prisciⁱ intentaverant, præliarent. Quid in hoc culpandum ducitis ? Ecce persecutionem ab ethnicis natam probavimus. Ecce et nostros zelo Dei, non hominum, insurrexisse firmavimus. Quid in hoc culpandum putatis ? quæso edicere non mo-

^a Leg. mitigantem.

^b Ms., antiquitas.

^c Ms., non sufficiens.

^d Morales in divum Eulog., fol. 55 b, alter. Codex vero ms., ille. Vide supra n. 3, ubi de S. Perfecto (quem hic auctor videtur signare) ait : *Se hoc permissus non dixisse, etc.*

^e Morales, inchoavit, ingenue morte peregit.

^f Idem addidit, etiam.

retis. Conspexerunt certaminis prælium : adorsunt fidei lorica induti pulcherrimum bellum ; propero cursu, impigro gressu, postquam occisum unum, et alterum vulneratum i viderunt, ad certaminis campum ob gloriæ palmam occurrerunt.

13. Viri erant strenui et bellatores, pugnæque spiritualis desiderantes agonem, ubi se talis præbuit actio, qualis optabatur occasio. Cohibere non valuerunt cursum, quia conati sunt implere æterni sui Domini jussum. Quid imbecillium debilitatem opponis, et ne terreantur infirmi fortes infringis ? Si infirmus, debilis, inanis, timidus es, et inflatus, quiesce, et noli contra cives certantibus præliare : sed residens et eventum rei exspectans disce linguam tacendo frænare. Si habilis, si fortis, si audax, si constans, et abjectus^k es bello Dei contra hostes, ut strenuus, et non ut ignavus contra tuos, jaculo torque. Quare intentionem mirabilem, igneam, et resurrectionis admirandæ fiduciam, et spei gloriöse constantiam, et zelum fidei ac religionis catholice gloriæ, non advertis ?^l Cur vitæ præpositum^m, et ordinem sacrum, et confessionis prolixum dispositum, et internum longum animi prælium, et contra diabolum vel Amalacitarum cuneos erectionis vexillum tua persecutione infringis ? Utquid catholicis et sanctæ Ecclesiæ filiis, et pio dogmate eruditis, et Christi sequipedibus, et a mundi actione seclusis, et Deo solo hærentibus, mendacii nævum inducis ? Cur non vereris, bonam ut Mariam eligentibusⁿ partem adversari, et æmulis Christi in sententia C ultionis contra sanctos perfide lata, quantum in te est, consentire ? Illi occiderunt gladiis, quos adversos suæ fidei probaverunt : tu occidis sententiis quos fidei tuæ concordare non nescis. Illi eos a mundiali vita tollere concavere : tu eos a vita æterna niteris segregare. Sed absit ut segregentur a vita, qui animas perdidit pro vita. Absit, et procul sit a sensibus nostris, ut cultores veritatis, et Christi tanto tempore confessores, inludente diabolo extremum mendacio concluderent cursum. Dicat hæc imperitiæ factio, et prædurata occulto Christi justo D iudicio insensibilis multitudo, et summum Christianissimi ordinis gradum petulans quisquis ille diabolo in fine prosternat, et evigilans ipse nobis quid de ceteris ordinibus sentiat, si forte valet, exponat. Nostra vero egena dolis simplicitas, et Ecclesiæ pura nobiscum casta sinceritas ; et confessionis ordinem divino spiritu celebrat duci, et veritatem regibus nuntiantes inlustratos asserit Christi repectione felici.

14. Sed objicitis : Eorum occasione basilicæ Dei

^g Ms., rude mundo. Morales, rudi sæculo.

^h Hic iterum Morales addidit, etiam.

ⁱ Idem ibidem : *primi intentaverant præliarentur.*

^j Sanctum Perfectum scilicet, interemptum, et Joannem flagellatum.

^k Leg. aptus.

^l Ms., advertis, sicut alibi non semel averte pro advertite.

^m Melius propositum.

ⁿ Ms., elegantibus.

viduatæ a sacerdotibus manent, et persecutione grassante interdictum est sacrificium iuge. Ad hæc verax sic respondet professio. Nostra, nostra hæc fecerunt delicta, quæ contra martyres Dei, imo contra ipsum Dominum, est insurgere ausa. Recolat fraternalis vestræ collegio ^a, quanta et qualia vesaniæ commoti procella contra Deum rebellionem ^b arripuit arma: et tunc sanctis martyribus nævum hunc, si valet, inducat. Nonne ipsi qui videbantur columbæ, qui putabantur Ecclesiæ petræ, qui credebantur electi, nullo cogente, nemine provocante, fœlicem adierunt ^c, et in præsentia Cynicorum, imo Epicureorum, Dei martyres infamaverunt? Nonne pastores Christi, doctores Ecclesiæ, episcopi, abbates, presbyteros, proceres et magnati, hæreticos eos esse publice clamaverunt? et publica professione sine desquisitione, absque interrogatione, quæ nec imminente mortis sententia erant dicenda, spontanea voluntate, et libero mentis arbitrio, protulerunt? calcata scilicet conscientia, et fide despecta, mendacio cuncti, heu proh dolor! servierunt: et quos in catholica fide natos et matris Ecclesiæ uberibus nutritos noverant, meretricio concubitu, et adulterorum cibo pastos esse firmarunt.

15. Et estne aliquis de flagello qui adhuc conquerat digne, cum causa ipsius patentem videt flagelli? Nonne perspicuum ^d est quod isti omnes mendacium fuerunt professi, et secundum Veritatis dictum, hujus extremi temporis designans ^e periculum, scandalizati electi? (*Matth. xxiv, 24.*) Electi enim quia speculatores gregis Dei, et sacris ordinibus decorati: sed scandalizati, dum veritatem, quæ Christus est, timentes publice contestare, falsum conati sunt roborare. *Perdes eos*, ait Scriptura, *qui loquuntur mendacium* (*Psal. v, 7.*) Et: *Os quod mentitur occidit animam* (*Sap. 1, 11*), multo magis propriam, quam externam. Nam ut veritas Christus est Dominus, ita mendacium Antichristus diabolus. Respuentes quoque, ut ait Apostolus (*Rom. 1, 25*), veritatem, recipient mendacium, hoc est, ipsum hostem extremum ultimo iudicio condemnatum, diaboli organum, et omnium falsitatum aptissimus titulus ^f. Nihil quippe veritati, nisi falsitas contravenit. Et aliud dubium quod qui mendacium dicit, a Deo qui veritas est, mox recedit. Et non solum mendacium in levibus et mediis ^g incurrimus causis, verum etiam in rebus summis et principali nomine consecratis. In ipsa specialiter fidei veritate persecutionis articulo coarctati, nos multo amaritudinis infecimus felle, et cultores Christi hæreseon scandalo, quando in nobis exstitit, induimus olida pelle. Hoc quod foris in publico, et potestatibus nos devacantibus feris actum est, forsitan alicubi poterit videri inultum: quid

obtendendum est de illis quos ecclesiastice interdiximus, et a quibus ne aliquando ad martyrii surgerent palmam juramentum extorsimus? quibus errores gentilium infringere vetuimus, et maledictum ne maledictionibus impeterent Evangelio et cruce educta vi jurare improbitur fecimus, imo feraliter et belluino terrore coegimus, minantes inaudita supplicia, et monstruosa promittentes truncationum membrorum varia et horrenda dictu, audituve, flagella? Et væ nobis! contra Evangelium Evangelio usi sumus: quisquis namque maledicere prohibet, utique benedicere jubet. Pensemus hoc in loco, si vobis iustum videtur, nostras in publico mendaces; et illorum professiones veraces. Illi dixerunt quod omnis Ecclesia prædicat: nos diximus quod cuncta Christianitas infamat. Illi pseudopropheta maledixerunt: nos cultores ^h Christi detraximus. Illi persecutores ethnicorum; nos persecutores Christicolarum. Illi audaces et erecti contra diabolum, nos superbi contra Dominum. Illi contra regem superbiunt terrenum: nos contra regem immortalem æternum. Illi quæ corde retinebant, ore sunt professi: nos aliud corde, aliud ore professi. Illi confessores et testes, ut dixi, veraces: nos, væ mihi! finctores fallaces. Carnalibus vero et minus peritis scandalum nasci tempore martyrii, beatus et lumen noster Isidorus in rerum naturæ libro evidenti eloquio et apta figura Stellæ cujusdam Horione nuntiat. Horiones autem, inquit, significant martyres, nam sicut istæ nascuntur in cælo tempore hiemis, ita in Ecclesia martyres procedunt tempore persecutionis. Procedentibus Horionibus mare turbatur, et terra: obortis vero martyribus terrenorum et fidelium corda tempestate jactantur.

16. Sed forsitan aliquis simulationem in causis talibus dispensator ille ⁱ asserit dignam, et apostolorum auctoritate vel legis hanc frivole intendit affirmare. Percurrant breviter ipsas dispensatorias rationes, et aperte invenient nullum in causis principalibus officiosum mendacium frequentasse. Nec hanc usos fuisse in periculum animæ, sed ubi multorum salutem, suumque in futurum principale noverant dispositum saluberrime parturire. Quod regis Israel ^j simulatio facietenus proferet, qui se idolum velle colere professus est, ideo ut sacerdotum latibula per diversa vagantes facili eventu prosterneret, dicens: *Congregate mihi omnes sacerdotes Baal. Si enim Acab servivit Bahalim in paucis, ego serviam in multis* (*IV Reg. x, 18*). Sic et David mortem corporis, non animæ, imminere respiciens, insaniam finxit (*I Reg. xxi, 13*), et lethalem casum non fidei, sed membri, quam incurrerat devitavit. Hoc modo Paulus vel cæteri seniores apostoli simulasse credendi sunt legis cæremonias implevere (*Act. xxi*), ut saluti

^a Id est collectio.

^b Forte rebellio.

^c Ms., audierunt.

^d Ms., prespicuum est quos.

^e Ms., designantem.

^f Ms., abtissimum titulum.

^g Id est mediocribus.

^h L. cultoribus.

ⁱ F. dispensatoris, cum statim dispensatorias moret rationes.

^j Jehu, scilicet.

gentium per hanc dispensationem fieret consultum; A parvipendentes privatam dispendium in comparatione totius mundi, cui ex hoc imminere remedium. Nec ad idola colenda inflexi, sed ad caeremonias Dei vivi sunt, licet jam illo tempore abollas, conversi.

17. Hæ auctoritates alio in tempore sunt frequentandæ, nec in principali, ut diximus, fidei sanctæ cultu utendæ, sed subsequenter in salute corporis et hominum absque detrimento fidei comprobandæ. Mendacium vero et simulationem penitus fugiendam in re divina, auctoritate sacrata Eleazarus in libro secundo Machabæorum luminositer docet: qui ab amicis admonitus, ut secreto carnes alias præter immolatas, vel suillas ederet, simularetque se prohibitas comedere, quas rex impius vesci instanter urgebat, ut et mortem evaderet, legisque non prævaricaret decretum; simulatum contempsit deludium, ut propalatum a sustineret tropæum, secururis sæculis virtutis tuæ per hoc insinuans exemplabile documentum. *Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere, ut multi adolescentuli arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, et ipsi propter meam simulationem, et propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, et per hoc maculam atque execrationem meam senectutis conquiram. Nam etsi in præsentem tempore supplicii hominum eripiar, sed manus omnipotentis neque vivus neque defunctus effugiam. Quamobrem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo, adolescentibus exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro gravissimis et sanctissimis legibus honesta morte perfungar (II Mach. vi, 24-28).* Iste enim et simulare potuit sine transgressione illicita, et licita non simulante, sed vere fuere: sed renuit, et pretiosam mortem pro Domino et legitima b ejus volens incurrit, dicens in sui transitus hora: *Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste scis tu quia cum a morte possim liberari duros c corporis sustineo dolores: secundum animam vero propter timorem tuum libenter hæc patior (Ibid., 30).* Hujus imitare decuit factum probabile, et non prosu illas d carnes, ut ipse venerabilis senex, sed pro veritate, quæ Deus est, usque ad effusionem sanguinis oportuit decertare. Hæc pro horum simulato fidei documento: sed satis hoc loco digestum.

18. Nunc ad ea quæ cæperam flecto articulum, et probare nostro vitio inlatum iterum intentabo flagellum. Nostra hæc, fratres, nostra desidia peperit mala, nostra impuritas, nostra levitas, nostra morum obsœnitas, dum timemus, ubi non est timor, et parvipendimus: pro eo quod differtur supplicium sempiternum, secuti sumus horrendam mor-

tem, et injucundum infernum: unde et tradidit nos Dominus qui justitiam diligit, et cujus vultus æquitatem decernit (Psal. x), ipsi bestiarum conrodendos. Suscitavit enim super nos ipsum quasi proprie maledictum, qui omnem Christianitatis gradum, et totius Ecclesiæ statum contrivit: nosque dignæ, et justæ, merito, terratenus conquavit. Nam dum maledicere leviter sanctos Dei nostra non timuit levitas, et maledictum defendere, imo quotidie publico sermone laudare in Ecclesia ex præcellenti loco nostra conavit temeritas; illico quasi ex inferno productum ipsum quem præconabili voce defendendo, quasi laudavimus, erecto in apice super nos justo Dei judicio doluimus, quem non mitem, sed crudelem et durum, atque jugulum in nostris cervicibus acutem hactenus sustinemus. Iniquitas nam nostra in vertice nostro descendit (Psal. vii), et malitia calcanei nostri nos circumdedit (Psal. xlviii). Nec conquerere de quorundam Christianorum, imo publicanorum, insurrectione debemus, qui ipsi contra nostræ fidei cultores surreximus, et in quantum potuimus sanctos Dei dicacibus verbis maledicendo turpavimus. Et licet iste persecutor Ecclesiæ publicanus multum, permittente Deo, contra fidei suæ canis surrexerit rabidus, et præbuerit gentilibus gladium ad populum Domini jugulandum; tamen sicut constitendum est, hoc fidelibus juste et merito prævaricationis evenisse; ita o contrario fatendum est, illum diaboli membris f adhasisse, et ad probationem Ecclesiæ et palearum ventilationem instinctu Domini et peccati aculeo prostratis: cuius resurrectionis, licet permissione omnipotentis, ut diximus, hactenus præstendatur; tamen post peractam ventilationis vel probationis judicium, severiori, imo vero judicio punietur, ut et Christi Ecclesiæ probationis camino clarescat, et hostes ejus digna sententia tenebrescant. Quid enim aerum incommoditates, quid inclementia cœli, quid immensitas imbrum, quid fames populorum, nisi iram Domini clamant, et vindictam jam jamque imminere mimant et intentant? Tempa enim Christi a sacrificio desolata, et loca sancta ab ethnicis extirpata, et a publico eadem loca Dei destructa, censu crudeliter aggravata, per incommoditates aerum, et distributiones gentium, et incursiones vindicabiliter g præliorum. Hæc enim omnis plaga fidelibus ad præmium proficit, infidelibus ad supplicium crescit. Mendum namque per sæculi istius pressuras, si tamen respicientes nostras disposerimus curare quas contraximus culpas. Cæterum si in errore pristino perdurantes obstinata mente, et indomabili corde, obliqua præcaverimus itinera, cavendum est, ne clementissimi patris ad majora nescienda provocemus sententiam, et non redemptionem, sed gla-

a F. præparatum.

b L. licitis... legitime.

c Ms., dolos.

d L. pro suillas: ac corrige pro suillis carnis, sicut statim dicit pro veritate.

e Deest aliquid: vel contra fidem animam legendum.

f Ms., membris.

g Bravo: vindicatur, pag. 134.

dium temporalem, imo mortem, incurramus perpetuam.

19. Miror tamen aliquos invenire præparvos, forsitan non homines, sed vere cum minoratione dicendos homunculos, qui præsulem infamant maledictum, y martyrium æquo animo sufferunt detestatum, venerantes letas a episcoporum in præsulem currentes sententias, maledictionibus et detestationibus plenas. Et eodem mentis vigore adversum fidei episcoporum colentes decretum, sacrilegio et blasphemis, ut leviter putant, in tyrunculos Christi refertum: hominum maledictiones in episcopo attendentes, et humanas leges summa conservatione venerantes; divinas vero sanctiones contra hostem Ecclesiæ temerantes, et damnantes Christi martyres conlaudantes b: nec apertis oculis et reserato lumine se juste maledicto vident addictos, dum benedictionem nolentes, Christi contempserunt amicos. Cur enim Biothenatum c præsulem renuant nescio, dum testes Christi et veritatis ministros damnationi veræ d asserant, et congruo subjacere judicio. Aperiamus ergo oculos e cordis, et judicium Domini justum in nobis videamus sævisse: et desinamus a contumelio martyrum, ne nos ultio regis æterni incorreptos perducatur ad tartarum. Curemus ut non exeat magniloquium ex ore nostro, et in cælum ponere os nostrum (Psal. lxxiii) vitemus; scientes quia misericordia et ira ab illa cito proximant, et timentes, ne subito furor ejus veniens disperdat nos: ne nobis illud Jeremiæ conveniat dictum: *Interfeci et perdidici populum meum, et a viis suis non sunt reversi* (Jer. xv, 7). Et iterum: *Matis labore sudatum est, et non exiit ab ea nimia rubigo ejus, neque per ignem immunditia tua execrabilis, quia mundare te voluit, et non es mundata a sordibus tuis* (Ezech. xxiv, 12). Hæc et his similia intuentes, et sanctorum multorum opera compensantes, victoriasque fidelium extollentes, glorificamus Dominum, et nudum ligamus criminibus, et dente rapido nostri immemores, quietudine jam lætantes æterna, et regi suo facie tenus servientes, belluinis morsibus non impetamus.

20. Sed si fidem Domini sicut dignum est non prædicamus, saltem occulte prædicantes dexteras auxilii demus. Rogantes clementissimum Dominum solite subvenientem delinquentibus Jesum Christum, qui et retroacta et nunc multoties intentata indulgeat: ac ne deinceps præceps actio consuete prorens cadat, sea invieta infirmorum corda potentia teneat. Hæc nostris non malivole, sed pacifice diximus: adversis vero constanter et elate, catholice f ut injunctum est Ecclesiæ illis, prompsimus: et incondito eloquio quæ sunt nostræ visa iustitiæ, ut

A conatus adfuit, tramite brevi digessimus. Et licet incomposita dictio sensum lectoris enervet, tamen instantis devotio non inculca pensabitur, si quo animo cœptum est, Christiano modo libretur. Neque enim tam densa hebetudine teneor, ut mei oblitus per quæ displicere viris strenuis timeo, per hæc laudis me reputem gloriam incurrisse: quia nec in liberalium artium disciplina non excultum proprium ignoro studium, et nescientiam meam ipse non nescio, et quod magisterio humano non didici, exhibere aliis, ut pote ignarus, non valui. Et certe rusticitas, quæ mihi vernula hæret incultæ linguæ, imponere silentium debuit, et ne peritissimis et eloquentiæ splendore fulgentibus me importune ingererem, sapientissime fortasse aliquis e opinatur, fuisse vitandum. Sed ego non quam venuste, sed quam vere scriberem cogitans parvipendidi philosophorum omnium laudem, nec ad defensionem justitiæ labia mea inerudita lingua prohibuit, quia non imputatur præputium oris cui circumcisio jussa est cordis. Habet namque præputium subdola et palpans invectio affrænata, et metas transiliens exaggerata fatuaque dissoluta ira, vel risu contextio h. Sed et accurata dissertaque in rebus perituris et labentibus sine facundia, vel in mundialibus et fidei adversa eloquia, polluta, incircumcisa, et immunditiam sordibus sunt inquinata. Rusticitas autem fructuosa, et imperitia in sacris extollendis mysteriis non venusta, non cœno infidelitatis et salebris voraginibusque sordida, turget; sed humilitate et veritatis decore per se specificè fulget. Et ideo si qua forte adversantia catholico dogmati negligenter i disse-rui; non voto, sed cæcitate mentis urgente; ea rogo, lectores mei, fletibus diluant, precibus tergant, orationibus mundent: sermonum vero vitia tota oro intemerata relinquunt. Judex enim ille cui hanc intentionem devotionis libavi, non verborum folia, sed radicem cordis discernit: nec ad curationem eoruscum prosæ, sed operis finem intendit. Agant eructuosas quæstiones philosophi, et Donatistæ, genis impuri, latratu canum, grunnitu porcorum fauce rasa, et dentibus stridentes, saliva spumosi grammatici ructent. Nos vero evangelici servi, Christi discipuli, rusticorum sequipedi, quibus injunguntur plena, quibus præcipiuntur fortia, et non cava, levia, et inflata, sed holocaustomata injuncta sunt medulata; sectemur solida, et sententiarum vivacitate perspicua, non, quod absit, vacua et lethali peste turgentia, atque laudis humanæ ultro citroque fumosa, quæ magis mentem auctoris et tractantium macerat, quam textum aperiendõ lectionis animos facere conturna i infectos influ-

a Bravo, pag. 150, lectus. F. letas.

b Bravo, pag. 131, prætermisit conlaudantes. Sensus tamen est, eos adversus quos auctor insurgit damnare alios qui Martyres conlaudabant.

c De Biothenato vide tomio X, tract. xxxiii, cap. 8, num. 8.

d Ms., vera,

e Ms., oculis.

f Ms., catholica.

g M., aliquid.

h F. rixa, contentio.

i Ms., dogmate negligenter.

j Conturnus pro flexu, deflexu, circuito, accipitur quandoque apud Cange.

strat^a; ubique absque rationis como procedens, et habens laxatis metarum fines magis transiliens, quam adimplens, uno contumaciæ ictu editorem, observantemque prosternens, dum et principium a vana gloria sumit, et se nisi in laudantium pectora non infundit. Hæc contra Donatistas dixisse sufficiat.

21. Nunc ad ea post discessum defensionis nostræ redeundum est, quæ huic parvissimo operi culmen perfectionis imponant et præcursorem Antichristi tota libertate, testimoniorum fasce tantum huic materiæ exiguæ sustentandum est^b, facile comprimant vel dimergant. A Daniele capiamus initium, et ex parte quæ in Antichristo a beato exposita exstant Hieronymo, huic nefandissimo consentanea et vicina firmemus. Dehinc beati Job de Behemoth vel Leviatham dicta rimemus, et sancti Gregorii concordantes expositioni^c, quæ in Antichristo specialiter sunt designata, isti similiter ostendamus injuncta. Sic tertio loco ad Apocalypsim accedentes, et aliquas similis tenore species disseverentes, doctoribus et illustrioribus securis disseverendi omnia materiam relinquamus, et post quorundam prophetarum vel sanctorum difflorata^d oracula sine debito opusculum præcidamus: ac in secundo libello doctorum sententias congregemus, nostrasque operosas fabellas veracium stellatione firmemus^e. Si enim Domitium, Neronem pro immanitate scelerum, Antichristum aliqui firmavere, et Anthiocum eundem figurare dixere, vel cæteras pestes contra Ecclesiam insurgentes, præcursores ipsius nefandæ bestię doctores probatissimi astruxere, quid nos post hodie incongrue garrientes posuissè, qui nævum operibus aliorum conant imponere? Ecce Danielis præsigium primo loco discutens: brevibus et consequentiam habentibus conclusionibus serviam, et non specialiter omnia, sed aliqua ex parte expediam, et hoc a Patrum regulis in devium non divertam. Dicit namque de undecimo bestię cornu: *Bestia, inquit, quarta, quam vidisti, quartum regnum erit, quod majus erit omnibus regnis (Dan. vii, 23)*. Haud^f dubium, quod Romanum significet, multoties elevatum, latiusque a regnis cæteris dilatatum. Porro cornua decem ipsius regni, decem reges sunt: *et alius consurget post eos, et ipse potentior erit prioribus, et tres reges humiliabit, et sermones contra Excelsum loquetur, et sanctos Altissimi conteret: et putabit quod possit mutare tempora, et leges, et tradentur in manu ejus usque tempus, et tempora, et dimidium temporis (Ibid., 24, 25)*. Quæ omnia historice, et proprie Porfirius in Anthioco posuit. Nostri vero in Anthioco typice, et verius in Antichristo, et rectius specialiter posuere. Nos tamen in hunc nostri temporis damnati hominis præcursorem^g ex parte dicimus convenire. Nam in un-

^a Si macerant, et inlustrant legeris, sequentia quoque corrigenda.

^b Testimoniorum face lucem rei dare velle, innuere videtur per hæc verba.

^c F. expositiones.

^d Deflorare, flores legere.

A denario numero surgens, qui Scripturis sanctis semper infaustus est, tria regna perdomuit, dum Græcorum, Francorum, quæ sub nomine Romanorum vigeant, provincias occupavit, et Gothorum Occidentalium cola victrici planta calcavit: vel dum decalogum, hoc est, universalem religionem, et numerum, qui plerumque pro toto inseritur, dissipare conavit, et contra fidem Trinitatis, spe, fide, charitate munitam, superbire tentavit. Contra Deum excelsum sermones petulanti contumacia fabricans, grandia trutinans, et fumosa illa contexens, quæ vere Antichristo sunt prævia, et humili religioni nostræ satis adversa. Legem Domini miraculorum sole coruscantem, nebulosa involvere putans caligine, et fautoribus suis quasi ex jussu altissimi Domini ridiculo ausu, leves, et risu dignas texens historias, stylo falso, impura fronte, theatri favore, fabulosa fingens mendacia, nullo virilitatis vel rationis vigore præcincta, sanctos Dei conterens, et de stellis cæli, id est ex Ecclesiæ filiis, partem pede scurrilibus calcans. Quod magis oculorum indicio, quam nostro expositionis comprobatur eloquio. Jam vero tempus, tempora, et dimidium temporis, capiti ejus specialiter injungendum est Antichristo: et requirendum cur non aperte tres annos et medium dixerit, sed obscure illo vocabulo sermo hujus fuerit divinus, quo solitum est diversum sensum in corda parturire doctorum. Nam et annus quatuor tempora habet, et ipse unum tempus dicitur annus, et quinquaginta et centum, et brevem et longum horarum, dierum, mensium, annorumque spatium, temporum nomine designantur. Hebræi namque unum tempus septuaginta annos accipiunt, secundum illud: *Dies annorum nostrorum septuaginta anni (Psal. lxxxix, 10)*: vel juxta numerum annorum quo sub Nabuchodonosor fuerunt servitutis jugo addicti. Eoque... — intelligentiæ genere ducti, tempus, tempora, et dimidium temporis in hoc loco Hebræi... — ducentos quadraginta quinque Israhelitarum deputant genti, quibus peractis finiendum regnum ipsorum satis audaci sermone confidunt. Siquidem in hoc Incarnationis Domini anno — octingentesimo quinquagesimo quarto, et æra quæ currit octingentesima nonagesima secunda, anni — Arabum lunares ducenti computantur quadraginta, solares vero anni ducenti xxviii. Ex qua summa superant annos solares sedecim.

22. Nos vero hæc Dei soli intelligentiæ relinquimus, et eis qui divino Spiritu tacti possunt cum Moyse nubem conscendere, et occulta Dei eo reserante clara facie intueri. Sed solerter est intuendum, et legali dissertationis studio prævidendum, ne hanc obscuritatem involutam temerarie tentet exponere mens vesana, et multiplicem designatam sententiam audacium et insolentium retractare præsumat insaniam de-

^e F. favillas; ut sic quod sequitur veracium stellatione firmemus, idem sit ac firma et micanti luce doctorum, veritatem sui asserti illustrare.

^f Ms., aut.

^g Id est Mahomet, Antichristi præcursor.

testanda. Dicit enim in fine voluminis : *Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia* (Dan. xii, 4) : diversitatem tractantium præsago spiritu nuntiat, et non stolidorum, sed sapientium, commentaria præfigurans. Multiplex namque erit scientia, dum multi non errantes, sed discutientes opinaverint multa, et diversarum temporum causæ uno fuerint revelatæ sermone. Unde et opinor sublimaria significatione figurarum, et multiplici inductione problematum, unam eandemque rem sæpissime multoties repetitam et in tribus et quatuor locis sub alia atque longe a priori monstrantis figura id ipsum quod primitus figurare. Et hoc in omnibus operibus prophetiæ, ut opinor, debet intelligi, et sub varia repetitionis specie totius temporis causas uno prophetiæ libro signare. Quæ sententia, si digna et amica mente perpenditur, non ex hac generatione livoris improbabitur, sed evidentiæ causarum eventibus confirmatur. Et isto intelligentiæ genere confirmati, eo possumus sine errore procedere, ut non solum prophetas temporis ipsorum dicamus spiritu divino nuntiasse, quæ gesta sunt, sed etiam omnium sæculorum quæ gerenda erant evidentiissime prælagasse, ut sermo divinus uno contextu sermonis totius sæculi exponeret causas. Ecce in Habacuc contra Nabuchodonosor sermo dirigitur, omni vicina et consentanea mox clarum videntibus aperitur ^a, nec a tramite veritatis errabitur, si prophetia adversum Chaldæos directa, in eos itidem exponatur. Hoc quippe magis congruit sapientiæ Dei, et catholico cui servimus dogmati, quam ut dicamus, hujus vesani hominis vel aliorum regnorum storiæ prophetice non prævisam. Quinimo, ut mihi videtur, quod specialiter in capite prædictorum est dictum, in membro, imo, ut evidentiis dicam, in guttore ejus, acute cernentibus ænigmaticæ servit, et hunc intelligentiæ sensum fides catholica non abhorret. Nam ea quæ in fine voluminis de ipso superborum capite Spiritus dicit propheticus, liquide et subtili indagine ventilata, huic nequissimi spiritus hospiti disseruntur ^b intentata. *Elevabitur, inquit, et magnificabitur adversus omnem Deum* (Dan. xi, 36), id est gentium, quos quasi religione, sed ei magnificans, despectionis pede conteruit. *Et adversus Deum deorum loquetur magnifica* (Ibid.). Sanctificet contra Dominum dominorum cæli et terræ, creatorem æternum, legem illam quam instinctu dæmonum ex ejus nomine veneno composuit, et sequentibus se falsum testamentum tertium, falsa subreptione contexit. *Et Deum patrum suorum non reputabit* (Ibid., 37), hoc est, Israhelitarum idola, quæ usque in ipsum tempus colebant, *Et erit in concupiscentiis feminarum* (Ibid.). Quis non videat hoc loco hunc impudicum specialiter hac sententia designatum? Et licet in Hebræo hoc dubie positum relegatur, quod scilicet

A habet, vel non habeat concupiscentiam feminarum dicente Aquila : Et super Deum patrum suorum non intelligit : et super concupiscentiam feminarum, et super omnem Deum non intelligit; quibus verbis, ut dixi, et habere eum inconcupiscentiam feminarum, et non habere intelligitur; quod dubie ideo reor positum esse, ut utrosque uno sensu sententiæ scientibus aperiret. Scilicet in hac priorem bestiam concupiscentiam feminarum affirmans, et in posteriore non inesse declarans, dum et habere et non habere uno intelligentiæ potest intelligi tractu : nec fas est ut discordantia operum uni assignetur personæ, sed, ut dixi, ita uno sermonis textu unum indicat, ut ^c alium non dimittat : ita priorem sermo ferit propheticus, ut novissimum intactum divinus non relinquat spiritus.

B 23. Convenit, et satis ut reor optime congruit, hoc in loco horum gentium deridendos recensiri errores, omnique Ecclesiæ pro execratione habendos exponere fetores. Tradunt enim et quasi exclamatione egregia importunis garrunt disciplinis, hunc illorum amasium femellario opere occupatum præ cæteris hominibus afrodisiæ ^d obtinuisse virtutem, et abundantiorum omnibus a Deo suo illi pro munere datam Veneris voluntatem ^e, liquoremque spurcissimi operis et largiorem cæteris habuisse, et faciliore effectu ab aliis digessisse : fluxumque in coitum et vigorem, imo copiam, in femineam libidinem exerendam quadraginta virorum a superis illi fuisse delatam. Quam spurcam, pinguemque abundantiam olidi lumbi non a rerum parente Deo, ut prædo iniquissimus somniavit, sed a Venere ludibrosa, Vulcani conjugæ, id est ignis uxorem, quæ et propter spumosem liquorem Afrodisi dicta est : cui et opus venereum assignatur, *alkaufeit* idem impudicus nominavit. Egregia sane laus et multum carnalium elegans munus. Cui apte convenit illa in Israhelitica gente ex hac generationis invectio, quæ ore super Egyptiorum fluxu manat propheticæ : *Insanivit, inquit, super concubitum, ex ^f quorum carnes sunt ut carnes asinorum, et sicut fluxus equorum fluxus eorum* (Ezech. xxii, 20). Vel illud : *Equi insanientes in seminis facti sunt; unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat* (Jer. v, 8). Quod hic impurissimus vates et facisse prædicatur, et prædicasse laudatur, dum seductus et sua voluptate illectus uxorem proximi sui fidei suæ consentaneotulit, quam adeo ^g sibi per revelationem Gabriælis junctam mentis est. Quam impurissimi sectam, impurissimi sequipedamplantes ^h, amissarii ⁱ et adulteri universi sunt facti, dum et propter jumentum scindunt conjugium quod, ^j majore dedecore iterum adulterando jungunt : et pelices multiplicando a trigamis vel quadrigamis serviendo femellarum, imo verius amissarii equi hinniebat, seu ru-

^a F. omnia... clare... aperiuntur.

^b Ms., disseritur.

^c Ms., et.

^d Aphrodisiæ, id est Veneris.

^e Voluptatem intellige.

^f Vulgata : eorum quorum.

^g F. a Deo.

^h L. amplectentes, vel ampliantes.

ⁱ Supra in Jeremiæ textu dicuntur equi amatores, et emissarii : hic amissarii, hoc est admissarii : quod Latine loquentibus probatur amplius.

^j Ms., quem.

dentes aaini, sunt universi. Pudet quippe tota retraxere quæta, licita sibi in mulieribus, usurpando naturalem legem, et novas vias libidinum inquirendo, vâ mibi, plausibiliter agunt. Nec sinit nos rubor genarum rhetoricum contra hostem jactare sermonem: præsertim quia pudor silentium imperat. Et licet investio accurata exerto opere in campum tota producat, et impetenda jaculis pugnatorum digerat, vel exponat; tamen inconveniens actio, et non digna ipso operi membra magis se leviter palpari tenui significatione desiderat, quam prociaci denudatione vocabuli intacto eloquio, inveresunda lingua, modestis lectoribus turpia deaudari, ne verecundiam qua illi caruerunt opere, nos etiam amittamus sermone.

24. Nullus vero adeo libidinis perditus, et volubri sordibus exstitit feculentus, ut hic leno fetoribus inquinatus. Qui etiam conjuges alienorum, ut diximus, leuocinanter fruitus est, angelica jussione sordium suarum serabredinam celans, ac sibi credentes scorta passus et nullo saturo a coitu finiendis in paradiso Dei sui ob remunerationis donem jugiter potiendis promittens, ita ut extremus calor instinctu unius horæ solito non terminetur spatio, sed protendatur per septuaginta delectatione vicrorum, ipsa delectatio specialiter profuens asinorum. Habens quisquis ille paradisi fuerit colonus veterinosus ampliatum fluxum, et desiderum pinguorum extantum et per omne coitum virginitas tam proluxe facinore perditâ, tamque inflexibili calamo perforata, itidem fruentibus serviat restaurata, crescensque disrupta pellicule ipsius coelsis, et tenuis defrigata lappæ contextio, non dolore functionis patientes exterreant, sed delectationis dulcedine utrosque dulcorret, desiderium potiendi per hoc avidiorem mentibus suggerens, et ardentissimam gulam renovationem non finiens, sed extendens. Et ingentiora alia, quæ de utroque sexu, et utraque natura, illecebrosa investio non puduit populo perdito ex persona omnipotentissimi Domini impuris genis conficere. Quæ omnia in alio opere enucleatus et limatori invectione, si Deus vitam concesserit, disseremus d.

25. Sequitur: *Nec quemquam deorum curabit, quia adversum universam consurget (Dan. xi, 37)*. Scilicet, quia et Gentilium et Judæorum, seu etiam Christianorum religionem despexit, et contra universam surrexit. *Denm autem Maozim in loco suo venerabitur (Ibid., 38)*. Moazim grandis et major dicitur, seu fortis vel fortissimus. Si vero non majorem, sed fortissimum dixerit aliquis figurare, responde-

A mus ei, quod fortissimum, id est Deum, se similit hæc religio in loco suo venerare. Sed hoc ideo agit, ut muniat Maozim cum deo alieno, quem cognovit (*Ibid.*, 39) e. Quod Teudotion apertius explicat: e Et hæc, inquit, ait f ut muniat præsidia cum deo alieno: et cum eis ostenderit, id est suis, multiplicabit honorem, et dominari multis faciet, et terram dividet gratis. Ideo Deum fortissimum se simulat adorare, ut Deum alienum suis introducat, et pervere g rationem Dei honorem multiplicet in gentibus, et accumulet dominatum. Quod isti in famosissimis turribus quotidie barrita inormi, et monstruoso, ac ferarum ritu h, dissolutis labiis et faciem latu aperto ut cardiaci i vociferant, ac vociferando velut furiosi præconant, ut muniat Maozim cum deo alieno quem cognovit, id est ut Maozim quem illi Cobar vocant, hoc est majorem, cum deo alieno, id est dæmone illo qui ei sub persona Gabrielis apparuit, uno venerationis nomine muniat: et per hoc errore suum in corda credentium legat, dum nomine majoris Dei ritum vociferationis extollit, et superstitioso conatu, nefando spiritu, nobilium animas infleat. Sed ne videar hæc ænigmatice et non proprie dicere j, et magis reputer ingenio humano quæsita, quam divino spiritu enucleata proferre, apertiora inducenda sunt probamenta. Ecce enim eodem ritui dedit dies illos quibus insaniam in domo idoli consecrant, eodem vocabulo hactenus nuncupant, et propter linguæ Arabicæ diversitatem, quæ parumper in plerisque nominibus k ab Hebraico discrepat, *Almozem* ipse feri l appellantur, ipsoque tempore quo jam dicto idolo antiquitus ipsa gens vel gentilitas posita ex universis partibus concurrebat, nunc eadem perditâ turba annue confluit: ipsique dæmoni m quem putant a loco ipso fidei ipsorum magnitudine extirpato, perenniter serviunt. *Maozim in loco suo*, ut propheta Spiritu divino retulit, usque hodie incolunt, quando et ipsos n dies solito nuncupant nomine, et mensem illum, quem *almo arram* o vocitant, ut cultores idolatriæ olim sustollebant, ita hi hodie abundantiori, perfectiori, ut sibi videntur, cælo tenus perferunt. Pudet p namque ipsius domus singillatim exponere. Nec expetit breviter aliqua ex multis deridenda jaculis impetire, cum nostris teneatur in mentibus tota quandoque fidelibus publicare. *Et multiplicabitur gloria ejus, et dabit eis potestatem in multis, et dividet eis terram gratuito (Dan. xi, 39)*. Divisit namque eis terram, magis quam cælum, et gloriam dedit gratuito, dum

a F., saturi.

b L. pinguius.

c L. avidius.

d Vide Notitiam, supra, col. 587.

e Ad horam hic in codice notatum: *deo alieno, demone dicit.*

f L. agit.

g L. per vert.

h Melius rictus.

i Id est, qui cardiaci laborant morbo.

j Ms., dicit.

k Ms., in pleraque nomina.

l F. ipse feris.

m Ms., ipsoque dæmone.

n Ms., et in ipsos.

o Incuria hinc transcribentis apparet, dum inter Arabes degens, mensem illum ita inconcinne scripsit.

p Ms., Putet... domui.

legem quam usque ad ipsam tempus ignorabant constituit. Hebræi tamen non gratis, sed cum pretia terram venditare asserunt positum. Quod Teodotion apertius explicat: « Et hæc inquit ait, ut maniat præsidia cum Deo alieno, et cum eis tenderet, id est suis, multiplicabit honorem, et dominari multis faciet, et terram dividet gratis. Ideo Deum fortissimum se simulat adorare, ut deum alienum suis introducat, et pervere rationem Dei honorem multiplicet in gentibus, et accumularet dominatum. » Per quod evidenter hujusce gentis vel regni specialiter actio reseretur. Hi enim etiam loca, quæ mercimoniæ instituta deserviunt, in quibus solite munditia exercentur ^b teoto carentia, soli et cælo potentia ^c, pretiosa pecunia venditant, ita ut nullus audax præsumptor, nisi pretio soluto ^d sententiam mercandi quæ propria necessitas exegit, quocumque casu præsumat. Hæc omnia ipse cornu undecimum ^e *ingenitum loquens* (Dan. vii, 8) instituit, quod ex tribu modica surgens, et non potestate, sed dolo, et quasi æmulatione legis, auctiori virtute crescens, regnum paulatim invasit, brachiaque Romanorum, id est præsidia Eraclii imperatoris, in quibusdam locis perdonavit. Ideo ex parte ei omnis hæc competit prophætia: in qua de modico populo prodire dicitur bestia. Unde in cornu bestie quasi oculos hominum dicuntur visi. Qui enim per oculos, per quos dirigitur visio, nisi lex illa signatur, quam instinctu demoniorum perditis occulto Dei judicio detulit? *Præceptum enim Domini lucidum, inluminans oculos* (Psal. viii, 9). Sed quia non in decimo numero, sed in undecimo revelati, et non oculi, sed quasi oculi sunt demerati, ideo non lex dicenda est propterea, sed quasi lex credenda est usurpata. Ac per hoc adversaria testamenti divinis veridice comprobanda. Hæc est illa locutio contra Deum ingentia: hæc est fortitudo contra Altissimum elevata; hæc est stellarum cæli illa præsumptio, partim pede victoriæ concucata. Multa prætereo quia multum festino.

26. Ad beatissimum Job veniamus, raptimque potentiam Behemoth, ex ejus verbis sanctissimis (Job xl, 10 et seqq.) exponemus. Qui eum ut vesperum super filios terræ consurgere dixit, totumque lamen ejus fumosum nocturnas tenebras præcedens, omnium corda caliginibus involvens ^f, aperte ore revelante sibi divino spiritu sequenti sæculo demonstravit. In quorum verborum principio nomen satis concinne videndum: et ex vocabulo, operum stoliditas est exponenda. Dicitur namque animal: nam ^g Behemoth ex Hebræo, in Latinum animal sonat. Aperte haud ^h dubium, quod ejus stultitia per hoc nomen divulgatur. Siquidem in litteris ⁱ ex-

stitit, nihilque legere vel acinere nequit. Fenum etiam in comestione, non triticum legit: vacua tota prædicans, et ex religionis soliditate nihil habentia, sed solum insanie, et perfidie erroris vestita. Sed et fenum quod comedit, possunt vacui intelligere homines, a lege, quod i decepti. Siquidem universi gentilicio cæno, et idolatriæ malo, erant infecti, quos vacuos inveniens devaravit, et sibi perpetuo vinculo conligavit. Fortitudinem in lumbis, et in umbilico possidens, ut superius sole clarius textus expositionis edocuit. Has quoque regiones quam maxime in utroque sexu, luxuria et libido præceps retinet. Quarum ^k seminarium licentiose, et vaga libertate, legis auctoritate distendens, auctori se putavit potentia dilatari, et propagationum traducibus numerose nactus est sæculum obtinere. *Caudam autem sicut cedrus strinxit*, dum sequipedas fidei suæ severitate legis, et diabolicis regulis, in futura prævidens solidavit. Quam eandem nos experti sumus, qui in novissimo tempore constituti atrociter persecutionem ipsius bestie sustinemus. Ipse est cum illo: *Rex impudens libidinibus, et adulteriis, facie, et intelligens propositionum iniquarum præstigia* (Dan. viii, 23).

27. Nervos habens testicularum perplexos, libidibus profluos, et germinatione saturos, seu prædicatores contra humanitatem Dei, et Domini nostri acuminis assertionem robustos. *Ossa ejus quasi fistula æris*, omnes robusti illius, insensibilem reddentes lingue arabicæ plausibilem sonum. Nimirum ut beatus Gregorius ait: More metalli insensibilem sonum bene loquendi habent, sed sensum bene loquendi non habent. *Cartilago ejus quasi lamina ferri*. Cartilago nunquam ossi habet speciem, sed artuum non retinet firmitatem; eo modo et hujus iniquissimi ducis ministri pietatis specie facie tenuis ostendunt perditis, sed carent fructu ejusdem castissimæ pietatis, hypocritarum, non sanctorum imitantes vigorem: sed versatorum, non humilium sinceritatis æmulantes virtutem; simulatores et callidi, qui iram semper provocant Domini. Post quorum expositos debet inspiratorem verbi gladio ferit. *Ipse est, ait, principium viarum Dei*. Ac si diceret, Idcirco ad tam multipliciter magna et majora multiplicata homo iniquissimus sufficit, quia inspirator ejus diabolus in natura rerum prior substantia conditus existit. Sed sapientissimus Conditor, qui eum primum creaturarum omnium fecit, justo gladium ejus in quibusdam plicavit, cum enim sævire in electos quantum ejus voluntas maligna suggerit, non permisit. *Huic montes herbas ferunt*. Elati videlicet sæculi, et tyranni sævissimi, iniquissimas ei offerunt

^a Vide supra eadem verba prænotata.

^b Ms., *quam... in qua... munditia exercentur*.

^c Ms., *potentia*.

^d Ms., *pretioso luto, sentio*, idem ac sententia. Ex gloss. Isidorianis. Hic autem *licentiam* videtur significare.

^e Ms., *Cornu undecimum... qui*.

^f Ms., *precedente.. involvente*.

^g Ms., *Ham*. Sic alibi non semel H. pro N.

^h Ms., *aut*.

ⁱ F. *inlitteris*, id est, illitteratus: *infra enim* Autm. 28 dicitur *sine litteris ortus*.

^j F. *qua*, vel *quos*.

^k Ms., *Quartum*.

voluptates ^a et ei certe dæmones, qui tenebrosi in Scripturis montes vocantur, seu principes terræ, et philosophi, qui ei exquisitos dolos, excultosque doctrinarum [diversarum porrigunt mendacii cibos. *Omnes bestiarum agri ludent ibi*, vel in corde impiissimi dæmones, vel in lege ipsius multarum hæresum novitates, ex quibus sectis venenum sucatum ore patulo suggens, confectionem opere se ^b inficiens eufrasia sua milleno sectarum ritu confecit ^c, quam ex hæreticorum, philosophorum, Judæorumque doctrinis componens diversis gentibus colore fidei tecta vestivit, cunctisque levibus pastinatum ^d operculum propinavit. *Sub umbra dormit* utique tenebrarum et mortis, seu caliginum et erroris, nec a Christo, qui verus et æternus sol creditur, vel tenui luminis radio inlustratur, *in secreto calami, et in locis humentibus*, ubi voluntas grammunea ^e, et ubi licor fluidus, et exosa ludibria, ubi effrenata barbaries, et execrabilis furia, et perplexa luxuria, et propagatio, et irritatio est nuptiarum, et dissolutio, et enervatio fluit animarum, et in quo illi densantur qui exterius apparent nitidi, et intrinsecus medulla sunt vacui. *Protegent umbræ umbram ejus*. Omnes certe iniqui mendacio suo mendacium illius proprio defendunt obsequio. Sicut enim in corpore veritas, ita in umbra corporis falsitas. Omnes enim, ut dixi, iniqui, et sævitæ fœcibus pleni, mendacium illius suo mendacio protegent: et in quo ille forte non attente curante debili vestigio claudicavit, et se veritate victus defendere non curavit, hi proceres, et sapientia ^f sæculari florentes, ac versutia assertionum pollentes, ingeniosa arte, et erudita ^g falsitate, exquisitis sententiis, ornate ^h defendunt, et elate componunt; ejusque operis patentem ⁱ mendacium fucata falsitate colorant verborum. Sed et *umbræ* possunt accipi dæmones alii, qui hunc habitatorem sceleratissimi corporis obsequiolo proprio se protegere fingunt. Tradunt ⁱ enim eum pacem inter spiritus sceleratissimos a se dissidentes reformasse, et multos ex dæmonibus suæ fidei inclinasse, legemque suam illis tenendam memoriter tradidisse. Unde et in lege ipsa horribili, frequenter ex persona Dei dæmonibus vel hominibus sermo prædicationis inducitur, et ut credant ei requenter ingeritur. *Circumdabunt eum salices torrentis*, videlicet infructuosi, et qui fluxu libidinum revirescunt; hujus enim arboris semen in cibo sumptum sterile efficit. Tales sunt ministri hostis Ecclesiæ, sterilitate fidei aridi, et sementem doctrinæ penitus enecantes, e regione Ecclesiæ, filii de lavacro conscondentes omnes gemellos fetus producunt, et

^a Ms., voluntates.

^b L. operose.

^c Ms., conficunt.

^d F. fascinatam.

^e An gramminea?

^f Ms., sapientia.

^g Ms., eruditate.

^h Ms., ornare.

ⁱ L. patens.

sterilis non est in eis. *Absorvebit fluvium, et non mirabitur*: Multitudinem videlicet gentium absque legis notitia, quem radicitus devoravit, et habet fiduciam quod inluat Jordanis in os ejus, eos putans etiam vipereo dolo consumere quos unda sacri baptismatis lavit, et regis character signum crucis Christo Deo nostro et regi dicavit.

28. Jam ea quæ sequuntur ^k habitatori vasculi contumeliæ perpetuæ præparato magis pertinent, quam Biothenato homini illo, qui escam videns, et hamum ignorans, morsum figens transfixus est, ut pote qui inreptionem Zabuli sentiens, angelum lucis leviter credidit, captusque non nesciens fuit: *Et perforabit sudibus nares ejus*. Per nares odor trahitur, et res foris positæ olfactu protinus indicantur. Magister vero noster et Dominus nares ejus usque hodie sudibus forat', cum per sanctorum prudentiam omnes eorum calliditatum dolos enervat. Nunc ad alium vocabulum sermo divinus apostrofam ^l facit, et vocabili nomine artes ejus et consilia patefacit. *An extrahere*, inquit, *potes Leviathan hamo?* Leviathan *additamentum eorum* dicitur: quorum videlicet nisi hominum superbiorum, qui semper plus appetunt, quam sunt, videri? Quod huic aptissime congruit, qui temeritate propria commentus est supra ea quæ Dei ore erant elicita, quasi alia inferre novitia; qui merito serpentis nomine designatur quia serpentis more incedens cunctum generaliter, orbem serpendo replevit; qui hamo vere divinitatis tunc captus est, quando corpus appetens, acumine verbi transfixus est. *Circulumque in naribus positum tenet*, quia licet astute fortia pulset, tamen infra ^m circulum opificis currit. Nec tantum tentans quantum appetit, nec tantum appetens quantum tentat. Cujus et *maxilla perforata* ideo dicitur, quia plerumque quos avida mente invadit, potentiori ordinatione dimittit. Semel quippe raptus, exire non poterat, si non maxilla draconis foramen haberet. *Multipliat* ad Deum *preces*, dum membra ejus pro eo momentis singulis Dominum Interpellant: preces accipiendæ sunt leges illæ, quas fabuloso risu ⁿ contexuit. Et *loquitur mollia*, quæ per ora eorum multo eloquentiæ splendore miserationi vicina quotidie insonant; dum jugiter dicunt: *Domine, parce prophetæ illi*. Nec usitatori quo pro aliis genere locutionis solitum est dicere, sed tropice, et multo aliis rebus accommodato sermone: *Psallat Deus, aiunt, super eum, et salvet* ^o. Et sicut nos indesinenter pro omni gestu, omnique sermone, ex evangelica auctoritate procellis urgentibus, apostolice docti *Christe, salva nos* dicimus; ita illi per cur-

ⁱ Ms., tradent.

^k Ms., quæ sequitur. Quæ in textu autem Job subsequuntur, quæque hic videntur prætermissa, hæc sunt: *In oculis ejus quasi hamo capiet eum*.

^l Id est apostrofhen.

^m Infra hic idem ac intra, ut passim apud auctores infirmæ latinis.

ⁿ F. ritu.

^o Ita et divus Eulogius lib. II, cap. I.

cta momenta indesinenter verbum jam dictum A repetunt : et hoc familiariter, præconabili voce, ia domibus et turribus clamant, replicant et præconant. Et qui per multa defluit, et deliquit, a multis quos ipse perdidit et frequenti oratione commendatur. Sed orationibus transgressorum elucri non poterit, qui rogantes pro se ne exaudirentur erroris sui deceptione cæcavit. Omnis tamen ejus dolo exquisita doctrina, verba sunt mollia, quem caduca promittens ^a et fluxa, labii et inlecebrosi dulcore manent compacta : vel verba illa sunt mollia, quæ argumentose et exquisite in lege illa horribili somnians fabulavit. Et sicut lex Dei angelis, hominibusque, ex auctoritate Dæmonica intonat, ita hæc e regione diaboli dogmata dæmonibus, et perditis hominibus, verbum fidei porrigit, crebre, et assidue dicens : O multitudo dæmonum, et omnium : quod Arabice dicitur : *Lemahascar algen*. Et bene auctor ipsius in usus est ^b quasi avis. Quia escam ducante appetens gula ^c, laquei non prævidit pedicam : qui merito dicitur avis, quia rex est istius aeris, in quo volucres volitant, et principes tenebrarum potestant. Quia brutus ex ^d sine litteris ortus est, behemoth, hoc est animal, dictus est. Quia dolosus apparuit, versutus et callidus serpens, vel draco, est nuncupatus. Dicitur et avis, eo quod superbus, elatus et vagus incessit, nulloque freno temperantiæ semetipsum munivit. *Concident eum amici*, utique Domini, hi videlicet, qui dolos illius universo mundo exponunt, eumque publica professione hostem Ecclesiæ insiluisse contendunt Toties enim conciditur, quoties anathemate denotatur. *Divident eum negotiatores*, sancti viri, qui membra draconis a capiti perfido dividentes, sibi conjungunt. Et *implebis sagenas pelle ejus, aut gurgustium piscium capite illius*. In pelle exteriora, in capite majora, et luculentiora designat. Servato ordine sagenas, vel gurgustium piscium, id est Ecclesiæ suam, et vota fidelium, primum se pelle ejus, et postmodum capite, asserit impleturum; quia primo elegit infirma, ut post confunderet fortia. Intra Ecclesiam quippe fidelium prius quasi pellem diaboli extremos atque infimos colligit, et postmodum capite ejus prudentes sibi adversarios subdit (*I Cor. i, 27*) : *Ponetque super eum Dominus manum*, quia forti illum potentia D reprimit, nec plusquam expedit sævire permittit. Dicitur Ecclesiæ *Memento belli, nec ultra addas loqui præterquam positum est*, et sacrate receptum. Ejus contra te interna prælia ad mentem revoca, et noli Dominum accusare de exteriori, quam conspicias, multo elevata potentia : vel certe memento, quia ad hoc tibi pugna certamen opponitur, ut qui legitime ^e certaverit, coronetur. Si tamen patienter ^f tentationum impetus ferens, de proprio nihil præsumpserit

super quod legi Domini auctoritatis elevatum cacumine videt, nec ^g additamentum incurrens super superbiæ; recte Leviathan istius figuretur corpore : quia *spes frustrabitur illum* manum opificis evadere, et æternum supplicium angeli tenebrosi delusione se extimat, non teneri : *seu spe illa frustrabitur*, qua se credit passivam libidinem in futuro sæculo per diversa scorta largo dispergere fluxu.

29. *Videntibus cunctis*, electis, et reprobis, vel quos decepit, *præcipitabitur* in stagnum ignis ardentis. *Non quasi crudelis suscitabo eum* (*Job xli, 1 et seqq.*), ut pote qui magis misericors per eum, et justis debitum præmium, et injustis competens meritis inrogo supplicium. *Quis enim poterit resistere vultui meo*, a quo hæc sacrata ordinatio, et justa, in mundo procedit? Nullus certe, misericors et patiens super malitias hominum, Domine. *Et quis ante dedit mihi, ut reddam ei?* Iterum verissime tibi dicimus, justissime Conditor, et piissime Deus, nullus : quia a te omnis creatura subsistendi vigorem accepit. Si ergo resistere Omnipotenti miseri non valemus, nec debitorem æternum, ut pote caduci, ex nostro opere retinemus, operum ejus rationem discutere non tentemus, quam justam ex supplicio peccatorum, et gratuitam ex dono videmus justorum. Sed *ne desperatio confoderet animas audientium*, mox futuram in eum latam sententiam divina promulgavit censura, dicens : *Non parcam illi verbis potentibus, et ad deprecandum compositis*. Compositionem ut jam dixi verborum, et preces omnium ejus membrorum, quotidie pro eo eleganti facundia, et venusto confectas ^h eloquio, nos hodie per eorum volumina, et oculis legimus, et plerumque miramur. Sed non parcitur ei tantis et talibus, quia oratio prævaricatum fit in peccatum, et jugi curvatione et multiplici capitis pressione quam ostensione jactantiæ creberrime terræ defligit, non eis remedium, sed supplicium acquirit æternum. Per quod perspicue datur intelligi quod omnis oratio, vel opera, quæ in Christi fide non manent fundata, vacua inveniuntur tempore judicii, et nociva. Sine Christo enim omnis virtus in vitio est : dicente eo : *Ego sum lux mundi : qui sequitur me non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vite* (*Joan. viii, 12*). Et iterum : *Ego sum via, veritas, et vita* (*Joan. xiv, 6*). Quisquis vero lumen, veritatem, vitam, et viam non tenet, in tenebris ambulans, et mendacium retinens, per devia errans, mortem æternam incurrit. *Quis revelabit faciem indumenti ejus?* id est malitiam ejus facie tenuis pietatem prætendentem quis denudabit? *Et in medio oris ejus quis intrabit?* Calliditatem legis iniquæ quis penetrabit? involutumque errorem et numerum litterarum, quem in quibusdam fabulose suæ legis locis intexit, quis discussione acerrima

^a F. quæ caduca promittentia.

^b Lege : *inclusus est* : dicit enim textus Job : *Nunquid illudes ei quasi avi?*

^c L. gula.

^d Ex, f. et.

^e Ms., *legi meæ*.

^f Ms., *patientes*.

^g Ms., *ne*.

^h Ms., *confecte*.

ventilabit? *Pontes ejus quis aperiet*, quas clausas et oblectas veneno conclusit? Subauditur: nisi ego, qui electis meis, et pusillo gregi, imo matitia parvulis, sapientiam doctorum ipsius subdolam, et fraudem subtilam, tectumque, præstigium perspicua cognitione diaboli compactam veneno, meis omnibus patule manifesto. *Per gyrum dentium ejus formido*, terror potestatis evidentibus signis edicitur, qui in ejus munitionum mædaciâ, et oris fallacissimi verbum severa legis ultione consurgit. *Corpus illius scuta fusilia*. Scuta fusilia telorum sunt ictibus repugnantia, sed manent casu fragilla. Ita et prædicatores crudelissimæ bestię per obstinationem mentium existunt, vera prædicantibus duri, et per conversationem operam mereri ^a et caduci, qui et Ecclesię contradicunt inflati vento superbę, et lapsu carnis se propria interficiant voluntate. *Compactum equamis se prementibus*: corpus draconis scamis compactum est, ne sæculis pateat prædicantem, qui scamas Ecclesię objicit, ne veritatis sagitta possit transigi: sed se premit non alios, dum putat se defensionem clypeis ^b tegi. *Una uni conjungitur, et ne respiraculum quidem procedit per eas*. Scilicet respiraculum vitę: obduratę enim sunt et conjunctę obstinanter ad malum, nulli redentes boni odoris offatam ^c. *Una alteri adhaerebant, et tenentes se nequaquam separabuntur*. Forti quippe conjunctione, et tenaci glutino iniquitatis connexi, unanimes et æquali sunt majore vitio ^d glutinati. *Sternutatio ejus splendor ignis*. Quid per sturnitationem ^e, nisi inflatio corporis, et commotio capitis designatur? et quid per commotionem capitis, et inflationem pectoris, nisi superbia, furor, ira et constantia mentis? Splendor dicta est vis illa furoris, eo quod quasi ultione legis rabies vesana in Christi cultores desævit, fingens se splendorem legis habere, quę non luminis faculam, sed nigerrimam ustionis retinet flammam. Sed ut dixi colorem veritatis induens, justitiam in oculis intuentium defendere fingit: sed vere gehennę tenebrosus est ignis, quia non inluminat creaturam, sed urit. *Oculi ejus ut palpebrę ^f diluculi*. Per oculos haurimus lumen; et quid Behemoth oculi, nisi aut præcepta ejus, per quę se lumen infundere fallit, aut sapientes, per quos versutia latinus tensa discurrit? Spondent se tenebras repellere, et veritatis lumen signis clarentibus nuntiare, fidem Christi tenebras asserentes, et se verum mane credentibus, quibusdam præstigiosis indicis designare. Possunt et quasi palpebras diluculi ideo dictum intelligi, eo quod simulanter priorem legem veterem, quasi quibusdam indiciorum decretis, vel præceptorum rigoribus, in aliqua tenuia imitare conavit ^g. *Sed de ore*

A *ejus lampades procedunt, non fulgore sed luminosa, sed nigredinis fumo videntibus caligose*. Nam sequitur: *Sicut tæda ignis accensæ*. Tæda cum succenditur, ignem gerit obscuram, et globus nubium fundens per inania tendens, mittit ad cælum. Sic et lex hujus, non domini, vindictę igni succenditur: ad simulationis calliditate loco splendoris caliginem gerit erroris.

30. De naribus ejus procedit fumus. Per nares namque odor trahitur; et quid per nares nisi ejus odorifici indicantur: id est, sapientes, et clari, qui non olfatam nectareum, ambreumque ^h thymiana odorantibus, sed putorem cadaverum proferet, ac semper sufficientibus ⁱ. Et merito fumi nomine designatur, et hypocriseos materia aptiori vocabulo donudetur. *Halitus ejus prunas ardere facit*: halitus quippe respiraculum vitę est, et vita hominum lex Dei est, quę mores hominum corrigit, et statum humanę salutis optata dirigens pace componit. Sed hujus legifera sanctio *prunas ardere facit*, quia carnali desiderio, et amore caduco, cultores proprios replet, et jugi ambitione, ut ardeant, quibusdam exemplis et regulis docet. Potest et halitus eorum ardens gladius ^j, quem fulgurans militat, accipi, quem mundo pace et patientia composito Domini, ut vere Antichristus contrario Redemptoris incedens calle, universali executione toto, ut diximus, injecti crudelissimus orbe. Quod apertius præsecutio ipsa explicat libri dicens: *Et flamma de ore ejus egreditur*: quę Christicolas et omnipotentis Domini servos satagens adurere carnalium corda libidine, commitioneque multarum facium facit ardere. *In loco ejus morabitur fortitudo*: potestas et vigor regalis, et late discurrens principale decretum, auctoritate imperatoria forte ^k. Sed *faciem ejus præcedet egestas*. Egestas vere aliquid promittendi, vel certe egestas verę doctrinę, quę a die egressionis bestię imminuta est, et contracta; seu virtutum et miraculorum signa ^l, quę moderate, nec ut in principio multiplici flore, coruscant. *Membra carniū ejus coherentia sibi*: eadem crebro divinus repetit sermo. Et sicut fortes ipsorum coherentes per os suum nomine designavit; ita molles et debiles per carniū membra distinxit. Ut omnem perditorum massam et hic iniquitatis unite ceno firmaret ostensam, et in futuro a pœnis nullo modo doceret divisam. Ubique enim sibi hærentes, et non disjuncti consistunt, quia et in sæculo per voluntatem pravam sunt sibi conjuncti, et in damnatione futura per justissimam justı Judicis æquilateral ab invicem non divisi. *Mittit contra eum fulmina, et ad locum altum non feruntur*. Quia comminationes divinę dum eum, memoremque ejus, ap-

^a F. *miseri*.

^b Ms., *clippeus*.

^c Sic vulgari lingua, *c* suppressa, Hispani olfatam proferimus *olfato*.

^d F. *æqualis*, sunt majori vitio glutinati.

^e Cum tam pręsternutatio præcedat, non poteris non mirari transcribentis oscitationem.

^f Ms., *palpebrę*.

^g Hic, ubi de re agit præterita, per *b* scripsit *conabit*; tempora autem futura per *v* frequenter notat.

^h Ab ambaro, seu ambro, quod Gręcis, et Hispanis *ambar* dicitur.

ⁱ L. *sufficientibus*, a suffio, Hispanice *sahumar*.

^j Ms., *ardentem gladium*.

^k Ms., *principalis decretus... fortis*.

^l Ms., *signia*.

prehenderit; ad aliorum supplicia non transibunt, quia quod in eis urat abundanter habebunt. *Cor ejus indurabitur quasi lapis*, eo quod nullus, aut certe parvi, ad veritatis fidem ex membro ejus revertent. *Et stringetur quasi malleatoris incus*. Funiculis peccatorum constricti quasi malleatoris erunt incudes indurati. Incus malleatoris idcirco constringitur, ut assiduis ictibus feriat. Et hi ideo pertinaci, juxta merita præcedentia, a perfidia constringuntur, ut continua percussione in infernalicia loca tundantur. *Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, et exterriti purgabuntur*. Prædicatores Ecclesiæ a Christo missi, qui terroris illius visione a levioribus peccatis mundantur in sine. *Cum apprehenderit b gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax*. Gladio apprehenditur, quia iræ suæ non dominabitur, neque hasta, neque thorax ei subsistit, quia prædicantes sibi vera necavit crudeliter, et patientes condemnavit instant. Sive hasta et thorax non ei in tempore belli subsistent, dum et præules officio prædicationis pollentes, metus terret formidinis, et Ecclesiæ sanctæ robusti consentiunt labefacti. Quod manifestius sequentia explicant. *Reputabit, ait, ferrum fortitudinis Ecclesiæ, et æs, jugis c officii per mundi carmina d tinnientes, ut paleas, et putridum lignum*, dum fortes terit, et proceres inluses inridit. *Non fugabit eum vir sagittarius*, ecclesiasticus utique prædicator; quod multo luminositer huic nostro tempori congruit, et contra reprehensionis invectionem stolidam, adorem catholicis victoriam tribuit. *In stipulam versi sunt ei lapides fundæ*, lapides scilicet sanctuarii, qui lapidum more corda percutiunt, vel certe a quibus domus Domini, hoc est Hierusalem illa cœlestis, perenni munimine fabricis pulcherrimus decoratur. Sed ut stipula reputantur, quia aut per gladium in nihilo dissolventur, aut per injectionis decipula e consentientes errori, in feni mollendinam redigentur. Sed quid mirum si lapides dejecit, qui malleum se tundentem contemnit? *Quasi stipulam æstimabit malleum*, et humanitate suscepta percussorem suum rerum Dominum Jesum Christum. An non malleus est illi quasi stipula reputare Regem omnium sæculorum protoplasto homini æqualem vel similem somnari?

31. *Et deridebit vibrantem hastam*, hujus sanctæ legis comminationem jugiter illi interitum concrepantem, dum sagittas Dei, id est prædicatores, inridet, et verba eorum quæ illis interitum præstant, ut insaniam deliramenta contemnit. *Sternit sibi aurum quasi lutum*, velut sensum spiritualem quasi lutum contemnens, vel populum Christianum pede victoriæ calcans, vel sancta Dei profanans, et Dei legem inrisione sedula detrahens et inculcans. Pro-

A fundum mare quasi ollam fervescit t; dum mundum bellis lacessit, vel dum corda sæcularium cupiditate, libidine, vel legali instinctu, et zelo Dei ut ostendit, incendit. *Ponet quasi unguenta cum evullunt*; ut hæc universa quæ nequiter agit s zelo rectitudinis et fidei intorquere in adversos et contrarios gloriatur: illud Evangelium adimplentes: *Omnis qui interfecerit vos, arbitrabitur se obsequium præstare Deo* (Joan. xvi, 2). Quod nostro tempore occidisse videmus, dum cruorem fidelium quasi in defensione legis libatum Domino volvimus, et corpora martyrum a gentilibus arsa oculis nostris conspeximus: et quod abundantiori est fletu plorandum, plerosque Patres anathematizantes talia patientes miravimus. *Post eum lucebit semita*. Perspicua expositione non indiget, et hoc tam apertum et clarum est, ut, re ipsa fulgente, doctore non egeat. Nam post ipsius nefandi probrorum discessum, tantis doctrinis et suppletionibus semita fulget, ut nisi superna spiratione corda supernorum civium clementissimus arbiter regeret, omnis b sæcularis illius fulgor deciperet. *Nec expositione proluxa opus est in re quæ luce clarior exstat t*, quæ in munditia et in lavacri superflua et exquisita per omnium supplicationum elutione disseruit, atque in multarum artium subtilissimam disciplinam, quæ corporeis tantum injecta est artibus, qua poterit oratorem facundia enodari. Omnis namque eorum lucens semita in eis quam maxime fulget, quæ carni fomentum luxuriandi, et delinquendi materiam ministrant: non quæ animam a labe deceptionis, et a fluxu deliqui correctione morum constringant. *Æstimabit abyssum quasi senescentem*. Licet beatus hoc contra Origenianistas more suo illo corusco Gregorius disserat, tamen quia catholicæ doctrinæ multiplex sensus non obviat l, et plerumque Scriptura sacra uno sermone, vel figura, multa designat, nostræ expositionis ordinem prosequamur. Abyssus in multis Scripturæ locis lex Dei accipitur. Et hic senescentem reputavit abyssum, dum in derogatione Evangelii quasi aliud novum illi contrarium disposuit testamentum. *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei*: quæ ita et simulatione sæviret legis, et terrore premeret potestatis. Super terram ei non reperitur similis, quia non ex terrigenis, sed inspirator ejus unus fuit ex apostaticis angelis, et prudentio k cœlo secum dilapsam, in contrarium versutiæ recedendo retorsit. *Qui factus est, ut nullum timeret*, præter Deum qui eum tanto excellentiæ decore repleverat. Sed ille non contentus creaturarum omnium, quibus prælatus fuerat honore l, superbe additamentum semper habere desiderans, nec factorem timoris reverentia coluit, nec contentus beatitudine qua præditus cæteris eminebat, ordinem proprium

a Ms., præcedentia.

b L., apprehenderit eum gladius; ut in textu Job.

c Ms., jugis.

d L., cardina.

e L., injectionem decipulæ.

f Apud Job: *fervescere faciet*.

g Ms., agitatur.

h F. omnia, id est corda omnium.

i Hic forte periodus claudendus, cui novus succedat, nota interrogantis terminandus.

l Id est adversatur.

k F. prudentiam.

l Ms., honorem.

custodivit; inde ad ima defluens, etiam sub creaturis Deum timentium ruit. *Omne sublime videt*. Non intra ^a omnia desiderans esse, sed super omnia tumens vento jactantiae extolli desiderans sublimiori omnibus potestate. Sed et de membro ejus potest hæc clausula non incongruenter tractari. Omne namque quod pretiosior in rebus mundanis habetur, eorum ditioni subditur, et offertur. *Ipsæ est rex super universos filios superbiæ*. More suo Scriptura sacra multoties semel dicta replicat et intentat: et superbiam ejus, et tumorem elatæ mentis, semel infirmis mentibus non sufficiter designasse. Nec eum superbum simpliciter solummodo vocat, sed eum super omnes superbos ducatum habere confirmat. Universos namque hæreticos, et diversorum auctores errorum iniquos ^b, iste auctor sceleris rexit; et qui per hujus os patenter ^c se prodidit, per hæreticorum dudum commenta clam suggerens ingentia sibilavit ^d. In illis latenter sub specie latitans: isti aperta tota bella denudans. Illorum per linguas legem sanctam malivole discernens: per istius organum novas componens. Sed et rex super omnes filios superbiæ aptius confirmabitur, si cuncti ^e qui sub ejus regimine continentur, liquide pertractentur. Sunt etenim in superbia tumidi, in tumore cordis elati, in delectatione carnalium operum fluidi, in comestione superflui, in acquisitione rerum et direptione pauperum invasores et cupidi, absque pietate tenaces, sine rubore mendaces, sine discretione fallaces, absque modestia mentis procaces, sine misericordia crudeles, sine justitia invasores, sine honore absque veritate, benignitatis ^f uescientes affectum. Ignorantes pietatis conflexum, troposi, ornati, callidi, versuti, vel cunctarum impietatum sæcibus non medie, sed principaliter, sordidati. Humilitatem velut insaniam deridentes, castitatem quasi spurcitiam respuentes, virginitatem seu sordes scabedinum ^g detrabentes, et virtutes, animi corporis vitio percalcantes, gestu habituque mores proprios indicantes.

32. Hæc quæ de libro beati Job summatim tetigi, imbecillatum ^h virium mearum sentiens, beati Gregorii commentarios sum secutus. Et quod ille copiose eloquens, et eloquenter inveniens, in membra ipsius draconis quibusdam schematibus generaliter et specialiter in ipsum regulum diribavit, ego contigui ⁱ in hanc bestiam nostris temporibus ortam nactus sum explicare, auctoritate illa qua novi ab explanatorum regulis non aliquatenus deviare: quia nec propria temeritate usus, novas rebus intelligentias finxi, sed majores sequens illis significationibus serviens, quibus imbutus sum disciplinis. Nec in sensu eorum, nec in rerum præfiguratione discordans, Antichristi totam in hanc ^j imaginem transplantavi. Quid nam-

que aliud Antichristus, quam Christi contrarius dicitur? Et quid iste, nisi adversarius Christi est? qui contra illius sanctissima dogmata exertis lacertis ^k præliavit. Inspiciamus hoc loco, si expedit, suam machinationis ex aliqua parte commentum.

33. Resurrectionem Domini diem feriarum gaudis respuit, et sextam feriam passionis Domini mœstitiæ vel jejunio deditum, ventri et libidini dedicavit. Pacem Christus, et patientiam docuit: ille bellum et gladium innocentum cervicibus acuendo limavit, ut de se dictum, vel de suis, esse firmaret: *Discipule gentes quæ bella volunt* (*Psal. LXVII, 31*): hi enim in tantum bella desiderant, ut hæc vel quasi egressione Dei in cunctis gentibus agant. Christus virginitatis dono et castitatis bono, populum sibi deditum candidavit: ille pinguissima oblectatione, ut dixi, et crasso voluptatis liquore, incestuosoque concubitu, obsequentium mentes et corpora sordidavit. Christus conjugium, iste divortium: Christus parcimoniam et jejunium docuit, ille convivia et epularum inlecebras; protendens luxuriam et dilatans oblectamina, indecora freno nullo legis cohibuit. Christus in cunctis continentiae legibus, et temperantiae termino, naturalem motum, sine quo humana difficile natura invenitur, constrinxit: hic passim lascivientibus, frenis disruptis pellicandi innumeratas licentiam tribuit. Christus tempore jejunii a proprio licitoque connubio abstinere ordinat: ille quam maxime in illis diebus seu vota pinguis cultoribus in præmium Venerem consecrat. Christus servis suis angelicum spiritalemque statum pollicetur: ille suis perditis corporalem, imo equinum fluxum inducit. Sed et omnes hactenus hæreses, et universi retro errores a tempore nativitatis Domini nostri et Dei Filii Redemptoris, a Judæa et Ecclesia manare, hoc est ab eis quos sub ditione legis mera veritas retinebat. Nullusque alius regnum contra Christi toto mundo clarum advexit imperium, nisi hic iniquissimus somniator inanium vanitatum, hunc Antichristum dolosum tendens, et callidum inreptione nefanda per totum mundi circum male porrectum. Et ideo quia adversus Christum humilitatis magistrum erectus est, et contra illius lenissima et jucunda præcepta, contumacia, verbere, et gladio, usus est; recte Antichristus vocatus est, qui Christianæ religionis apertissimus infamator, et subtilissimus eversor inventus est. Habuit Christus Dominus qui eum quibusdam figuris ante nativitatem corpoream gestu, habituque, firmaret venturum: habet et ille nequitiae suæ præcursores, qui eum integri versationis ^l dolo totum præsentent. Quod lectores mei si reprehendere voluerint, prius doctorum volumina currunt, et medi-

^a Id est infr. Num. autem 28, *inf.* pro *intra* scripsit.

^b Ms., *universi... heretici... iniqui*.

^c Ms., *per hujus hore parentes*.

^d Ms., *sibilavit*.

^e Ms., *si cunctos qui sub ejus regimine*.

^f Ms., *benignitatem*.

^g L. *virginitati seu sordibus scabedinum*.

^h *Imbecillatus*, vox addenda Glossario infimæ latinitatis: idem ac *imbecillitas*.

ⁱ Ms., *contigui*.

^j Melius: *in hunc*, id est Mahomet, Antichristi præcursores.

^k Ms., *lacertibus*.

^l F. *in tergiversationis*.

tatione lectionis in amplius crescant, et quæ aperte posita sunt, non sagillent.

34. Expeditius, ut reor, exponitur quod videtur, quam quod quibusdam velaminibus problematum obscuratur, et nos magis sequimur præsentium malorum storiã, quam expectatarum rerum futurã, dum quod olim nuntiatum prophetiæ legibus per servitutis jugum quo premimur diffloramus ^a. Et puto quod per Antiochum, et Neronem, et alios quos beati doctores replicant, Antichristi prævios firmavere. Hunc Antichristo organum dicerent, si in hæc nostra tempora devenirent. Nam et admirabilis doctor noster Hieronymus, licet Porphyrio in Antiocho adverset, et in Domitianum ^b Neronem aliis docuissimis contradicat; tamen non ex parte eos Antichristi præsentasse figuram negavit, sed eos specialiter Antichristos esse quantum potuit confutatione probabili confutavit, et Antiochum ipsum ex parte imaginari firmavit, dicens: Sicut igitur Salvator habet Salomonem, et alios sanctos in typum suum habuisse credendus est, et quæ in illo ex parte præcessit, in Antichristo explenda. Dicit idem admirabilis doctor in libro cata ^c Matthæum de omnibus hæreticis quarto: « Ego, inquit, reor omnes hæresiarchas Antichristos esse, et sub nomine Christi ea docere quæ contraria Christo sunt. Nec mirum si aliquid quos ^d ab his videamus seduci, cum Dominus dixerit: *Et multos seducent* (Matth. xxiv, 5). » Quod et beatus Joannes in sua Epistola luminositer dicit: *Audistis quia Antichristus venturus est: nunc autem Antichristi multi sunt* (I Joan. II, 18). Erant etiam alia quæ huic nostræ assertioni fulcimentum edoctorum ^e exhiberent opera: sed in re luce potius claritate fulgente, moram superfluum devitavi. Sed ne solum tantum nostro doctore Hieronymo confidere dicamur, et alterius fulciri testimonio non reputemur. Non num ^f Hilarium confessorem egregium in aciem iterum producamus, nosque duorum professione veracium confirmemus.

35. Antichristos plures esse, inquit, etiam apostolo Joanne prædicante cognovimus. Quisquis enim Christum qualis ab apostolis est prædicatus negavit, Antichristus est. Nominis Antichristi proprietates est Christo esse contrarius. In transitum vero operis positum hoc considerandum prudenti lectori notamus, quod ea quæ de Antichristo multi dixere doctores, eo quod veniens Mosaicam legem repriorere sataget, dum circumcisionis injuriam ob firmitatem fidei exercendam instituat; hic ex parte visus est

A renovasse circumcisionis cultrum plausibiliter acuens et a carne suilla ^g prohibens cultores sectæ impiæ, vel coercens. Quod autem de Apocalypsi promissum exponenda nostro huic pertenui operi congrua, licet, ut crebro dixi, Antichristus in se præsentialiter exhibeat tota; tamen si spiritu ducante, ut consuetudo ecclesiastica celeberrime retinet, hæc ipsa tractemus, ex parte impleta super jam dictum hostem evidentissime disseremus, et pro hoc nullum loquacem malivolum dubitamus. Nullus enim nostrum hoc tempore sub eorum reperitur regno, qui emat, aut vendat immunis omine ^h ferocissimæ bestię (Apoc. XIII, 17). Omnis enim receptaculum ei in fronte in principali opere ⁱ, vel in manu, id est, in operibus segniter inhiando, frequentissime præbet. Notam ejus habentes, dum consuetudines eorum neglectas, B probatissimas patrum pestiferas sectas gentilium consecramus: et nomen in frontibus, dum oblitterato crucis vexillo, ipsius nefandis utinur argumento. Dum enim circumcisionem ob improperantium ignominiam devitandam, despecta cordis quæ principaliter jussa est, cum dolore etiam non medio ^j corporis exercemus, quid aliud quam ejus notam in mente et membro portamus? Et dum eorum versibus, et fabellis mille suis delectamus, eisque inservire, vel ipsis nequissimis obsecundare etiam præmio emimus; et ex hoc vitam in sæculo ducimus, vel corpora saginamus, ex illicito servitio et exsecrando ministerio abundantiores opes congregantes, fulgore, odore, vestimentorumque, sive opum diversarum opulentiam, in longa tempora nobis divisiue nostris, atque nepotibus prævidentes, nomenque nefandæ bestię cum honore et precamine illis solito ^k vice eorum nostris manibus prænotantes; nunquid non patule nomen bestię his affectibus in manu dextra portamus? Sic et dum ob honores sæculi fratres cum crimine regibus impiis accusamus, et inimicis summi Dei ad occidendum gregem Domini gladium revelationis porrigimus, ducatumque eorum et ministerium ad ipsum facinus exercendum pecuniis emimus, quid aliud quam cum bestię nomine, et caractere crudelissimæ feræ ^l, nundinas exercemus, et oves Domini luporum dentibus nostræ mercimoniamato exponendo peccamus? Sic et dum illorum sacramenta inquirimus, et philosophorum, imo philocomporum ^m, sectas scire non pro ipsorum convincendis erroribus, sed pro elegantia leporis, et locutione luculenter diserta, neglectis sanctis lectioni-

^a F. deploramus. Supra, n. 21, *difflorata oracula* legimus; sed ea nunc importuna notio videtur.

^b Domitium lege, ut supra, n. 21.

^c Id est secundum.

^d I. si aliquos ex Hieron., lib. iv, in Matth., cap. 24.

^e F. doctorum.

^f Ms., non num, legendum autem Nonnum: ex dicitis num. 9, p. 233.

^g Ms., a carnes suillas.

^h Ad illud alludit Apocalypsis, ubi dicitur: *Ne*

ΠΑΤΗΟΛ. CXXI.

quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestię, aut numerum nominis ejus, cap. 13. Hinc forte ubi Ms. *immunem omine*, legendum: *immunis nomine*.

ⁱ Ms., in principale operis... in opera.

^j Ita tunc pro non modico.

^k Ms., solitum.

^l Ms., crudelissime ferre.

^m Id est, non amatorum scientiæ (quod philosophus sonat), sed amatorum jactantiæ. Ex græco, φιλόχομος, id est jactantiæ amator.

bus congregamus, nihil aliud quam numerum ^a nominis ejus in cubiculo nostro quasi idola conlocamus. Quis, rogo, hodie solers in nostris fidelibus laicis invenitur ^b, qui Scripturis sanctis inventus volumina quorumcunque doctorum Latine conscripta respiciat ^c? Quis evangelico, quis prophetico, quis apostolico ustus tenetur amore? Nonne omnes ^d juvenes Christiani vultu decori, linguæ ^e disertis, habitu gestuque conspicui, gentilicia eruditione præclari ^f, Arabico eloquio sublimati, volumina Chaldæorum avidissime tractant ^g, intentissime legunt, ardentissime disserunt, et ingenti studio congregantes, lata, constrictaque lingua laudando divulgant, ecclesiasticam pulchritudinem ignorantes, et Ecclesiæ flumina de paradiso manantia, quasi vilissima contemnentes. Heu, proh dolor! linguam ^h suam nesciunt Christi-

ani, et linguam propriam non advertunt Latini, ita ut omni ⁱ Christi collegio vix inveniatur unus in milleno hominum numero, qui salatorias fratri possit rationabiliter dirigere litteras. Et reperitur ^j absque numero multiplex turba ^k, qui erudite Chaldaicas verborum explicet pompas. Ita ut metricè eruditiori ab ipsis gentibus carmine, et sublimiori pulchritudine, finales clausulas unius litteræ coarctatione decorent, et juxta quod linguæ ipsius requirit idioma, quæ omnes vocales apices commata claudit et cola, rythmice, imo uti ipsis competit, metricè universi alphabeti litteræ per varias dictiones plurimas variantes uno fine constringuntur, vel simili apice. Multa et alia erant quæ nostræ hæc expositioni exhiberent firmitatem: imo quæ ipsam patule in lucem producerent quam exponimus ^l.

^a Numerum nominis ejus, id est, sexcenti sexaginta sex (Apoc. XIII, 18).

^b Aldrete lib. 1. Orig. ling. Castell. c. 22: *inveniatur*.

^c Idem: *recipiat*.

^d Idem: *hominis*.

^e Idem: *lingua*.

^f Ms., *gentilici eruditioni*.

^g Aldret., *eruciant*.

^h Idem: *legem*.

ⁱ Idem: *ex omni*.

^j Idem: *Et reperias*.

^k Ms., *multiplices turbas*.

^l Hucusque codex Cordubensis. Secundus quem promisit liber (num. 4, 11 et 21) desideratur.

INCIPIUNT VERSUS ^a.

I.

CARMEN PHILOMELÆ.

Vox, Philomela, tua metrorum carmina vincit,
Et superat miris flamina magna modis.
Vox, Philomela, tua dulcis super organa pergit,
Cantica nam suave fulgide magna ca...
Vox, Philomela, tua superat sic gutture musas,
Ut citharas ^b vincat sibila ^c ter...
Sicque lyras dulces chordarum pollice ductus ^d
Excellis mulcens corda fovens hominum ^e.
Cedat omni.... tibi vox quoque garrula cedat:
Judice me carmen fulgeat omne tuum.
Nulla certe tibi æquiter nunc cantibus ales
.... hominum voce feras.....
Dic..... blande.....
Et..... funde solite gutture sæpe melos.
Porri.... dulces sonum gaudenti pectore plectrunt
Et dulce..... clangere sonans.
Cloria..... per sæcula Christo.
Qui nobis..... tanta dedit.

^a Constantèr *versi* in Ms.

^b Morales: *cicadas vincit*.

^c Ms., *sivila*.

^d Mor., *ducunt*.

^e Desunt sequentes versus in Morali, supra pag. 32 citaro, ubi monet: *Hæc prima pagina, præterquam quod lacera fuit et mutilata, tantopere fuit vetustate deleta, ut vix pauca litteræ agnosci possent. Agnitæ vero sunt solerti D. Francisco Delgado in vestigatione.*

^f Bona pars folii, inquit Morales, inferne deficit, ubi initium fuit hujus epigrammatis. Verso folio sequentia inerant: *Carmina læte tua*, etc. — Sed no-

C

ITEM ALIUD PHILOMELÆICUM CARMEN EJUSDEM.

Dic dic..... mihi gutture can.... ^f
Carmina læte tua rudi crispate susurro,
Et laudes metricas excita, quæso, tibi ^g.
Cantibus ecce tuis responsa poetica currunt,
Et certant vario se ^h superare pede.
Excute pennigera, exalta ⁱ sic carmina voce:
Nolo timere velis, nolo tacere velis.
Cedat omnigena, cedat vox garrula cedat,
Judice me cedant omnia flabra tibi ^j.
Perstrepe plumigera vincens sic facta ^k priorum,
Ut nostra pariter tuque nova superes.
Gloria magna Deo nostro, qui sede perenni.
Regnat perpetue, nos pie, juste fovens.

D

DISTICHA ^l DE GALLO.

Gallus se excutiens pennis, et voce resultat,
Dulcisoue ^m crispans gutture pulchre sonans.

vissime duorum præcedentium versuum partes legi potuerunt:

.... tu desinante canendo
.... dies nocte tenebras solas.
Carmina læte tua, etc. ⁿ

^g Mor., *tui*.

^h Ms., *te*.

ⁱ Mor., *exalta*, et Ms., *extultra sic*.

^j Sic Mor. Ms., *cedat omne*.

^k Mor., *fata*.

^l Ms., *Disticha*.

^m Sic Mor. Ms., *dulci sono*.